

I

QUOD NIHIL SCITUR

Integerrimo, disertissimoque viro Iacobo a Castro,

Franciscus Sanchez S. P.

Cum nuper librorum scrinium euoluerem, amicissime Iacobe, incidi forte in opusculum hoc, quod ante septennium edideram, condideramque usque in nonum annum illius consilio: reperique id adeo tineis et blattis laceratum ut si biennium adhuc distulissem in lucem proferre, timendum erat, ne tunc potius in ignem, quam in lucem mittere necesse fuisset. Id me coegit illud praepropere abortare. Sed quemadmodum humani partus non solum qui nonum attingere mensem, verum et septimestres etiam vitales sunt, sic septenne hoc infectum superstes esse poterit. Est et alia ratio. Parturimus propediem nonnulla alia, quibus hoc praeuium esse oportet. Quod si tandiu expectandum foret donec nil corrigi, nil mutari posset, Sisyphi saxum volueremus, nusquam finis lambendi ursi, nil daremus in vulgum unquam. Adde quod usu saepe venire videmus, ut qui multoties opus idem repetunt ut forment, tandem deformant. Exeat igitur bonis auibus in campum, falsitatem expugnaturus miles. Quod si ab hostibus premi contingat, moneo in castra, a Castro amantissime, se recipiat tua: nullibi enim tutior esse possit. Sed ne forsan fores illi praecludas, non antea cognito, eum tibi mitto cum mandatis, ut quamprimum te ex nobis salutet, amicitiam nostram confirmet, insignique tuo instructus in militiam prodeat. Excipe ergo eum laeta fronte, et in numerum tuorum ascribe, nosque cum illo.

20 Vale, Tolosa.

FRANCISCUS SANCHEZ

LECTORI S.

Innatum homini velle scire: paucis concessum scire velle: paucioribus scire. Nec mihi ab aliis diuersa fortuna successit. A prima vita, Naturae contemplationi addictus, minutim omnia inquirebam. Et quamuis initio

avidus animus sciendi quocumque oblato cibo contentus esset utcumque: post
 modicum tamen tempus indigestione praehensus reuomere coepit omnia.
 Quaerebamque iam tunc quid illi darem quod et perfecte amplecteretur, et
 fruèretur absolute: nec erat qui desiderium expleret meum. Euoluebam
 praeteritorum dicta, tentabam praesentium corda: idem respondebant: quod 5
 tamen mihi satisfaceret, omnino nihil. Umbras quasdam fateor veritatis
 referebant aliqui: nullum tamen inueni, qui quid de rebus iudicandum sincere,
 absoluteque proferret. Ad me proinde memetipsum retuli; omniaque in
 dubium reuocans, ac si a quopiam nil unquam dictum, res ipsas examinare
 coepi: qui verus est sciendi modus. Resoluebam usque ad extrema principia. 10
 Inde initium contemplationis faciens, quo magis cogito magis dubito: nil
 perfecte complecti possum. Despero. Persisto tamen. Magis. Accedo ad
 Doctores auide ab eis veritatem expetiturus. Quid ipsi? Quisque sibi
 scientiam construit ex imaginationibus tum alterius, tum propriis: ex his
 alias inferunt: et ex his iterum alias; nil in rebus perpendentes, quousque 15
 labyrinthum verborum absque aliquo fundamento veritatis produxere: ex
 quo tandem non res intelligas naturales; sed nouarum rerum, fictionumque
 texturam discas: quibus intelligendis nulla sufficiat mens. Quis enim quae
 non sunt intelligat? Hinc Democriti Atomi, Platonis Ideae, Numeri Pytha-
 gorae, Aristotelis Uniuersalia, agens intellectus, et intelligentiae. His ignaros 20
 expiscantur, se incognita, Naturaeque recondita inuennisse prodentes. Cre-
 dunt hi, facileque ad Aristotelem conuolant, voluunt, euoluunt, memoriae
 mandant: isque doctior est, qui plura ex Aristotele nouit recitare. Quibus
 si vel minimum neget, muti fiunt: te tamen blasphemum clamant, si contra
 arguas, sophistam. Quid his facias? Miserum. Decipiantur qui decipi 25
 volunt. Non his scribo: nec proinde scripta legant mea. Non deerit tamen
 inter eos aliquis, qui lectis, nec intellectis, (quid enim asino cum lyra?) dente
 ferire tentet. Ast rumpitur impactus adamanto malleus: Aesopicaque
 serpens, limam dum rodere putat, dentes frangit proprios. Cum iis igitur
 mihi res sit, qui nullius addicti iurare in verba magistri, proprio marte res 30
 expendunt, sensu, rationeque ducti. Tu igitur quisquis es eiusdem mecum
 conditionis, temperamentique: quique de rerum naturis saepissime tecum
 dubitasti, dubita modo mecum: ingenia nostra, naturamque simul exerceamus,
 sit mihi liberum iudicium, non irrationabile tamen. Tibi tale et concedo
 et precor. At dices forsàn, quid post tot, tantosque viros tu nobis adferre 35
 potes noui? Tene expectabat Veritas? Minime quidem; sed nec illos
 expectauerat antea. Nil igitur noui; si sic, cur scripsit Aristoteles? Aut
 cur tacebimus nos? An ille Naturae potestatem determinauit totam, ambi-
 tumque uniuersum complexus est? Non crediderim, licet doctissimi quidam
 ex recensioribus ei nimis addicti sic praedicent: eum insuper vocantes Veri- 40
 tatis Dictatorem, Veritatis tribunal, Veritatis rempub. dignis sane tanto
 laudato, et tanto laudante epithetis: sed quae magis laudem ex alterius lau-
 datione, et verborum ornatu affectare videantur, et mereantur; quam Veritatis
 rempub. In hac enim, ut et in eiusdem tribunali, nil nisi Veritas.
 In illo autem quot ab hac aliena? Sane plurima, ut suo quoque loco vide- 45

bimus. Et acutissimi isti eius alumni et laudatores, in pluribus ei repugnant; ab eodem, credo, Veritatis tribunali compulsi: nisi malint ab ambitione et livore. Hercule Aristotelem inter acutissimos Naturae scrutatores plurimum valere iudico; unumque esse praecipuum ex mirabilibus humanae infirmitatis ingeniis. Nullibi tamen errasse, non assererem: plurima ignorasse affirmo; in multis haesitasse; non pauca confuse tradidisse; alia succincte perstrinxisse; quaedam tacite praeteriisse, aut fugisse, video. Homo erat, ut et nos: quique coactus saepe humanae mentis torporem, infirmitatemque detegit. Nos eandem dolentes hic et manifestamus, et exercemus, et exhaustimus; dum plurima cogitando elicimus, quae ut a veterum decretis abscedunt, sic ad Veritatis accedere videntur. Tale est iudicium nostrum, succedunt temporibus tempora, sic hominum diuersae opiniones: quorum quisque se verum inuenisse credit: cum ex mille varia opinantibus solus unus inuenisse potest. Liceat igitur et mihi cum reliquis, aut etiam absque illis, idem inquire: forsitan attingam. Plures enim canes facilius praedam venantur uno. Nil itaque mirum tibi videatur, si post tot, ut arguis, tantosque viros tantillus ego lapidem hunc moueam: soluit enim quandoque a vinculis mus leonem. Nec proinde tamen Veritatem tibi omnino polliceor, ut qui eam, ut alia omnia, ignorem: inquiram tamen in quantum potero: tuque utcumque apertam, et e latebris excussam persequeris. Nec tamen eam arripere speres unquam, aut sciens tenere: sufficiat tibi quod et mihi, eandem agitare. Hic mihi scopus, hic finis est: hunc tu quaerere etiam debes. Quo posito, a principiis rerum exordium sumentes, grauiora Philosophiae capita examinabimus, ex quibus facilius reliqua colligi possint. Nec enim in his immorari in votis est omnino: ad Medicam quippe artem viam affectamus, cuius professores sumus: cuiusque principia omnia Philosophicae contemplationis sunt: ut eadem manu duos simul moueamus lapides: nec enim aliter vita sufficeret. Excusandus subinde venio, si dum Veritati inquirendae studeo, minutiora quaedam contempsero. Non igitur a me comptam et politam expectes orationem. Darem quidem si vellem: sed labitur interea veritas, dum verbum pro verbo supponimus, ambagibusque utimur: hoc namque est verba dare. Si id vis, pete a Cicerone, cuius hoc munus est: sat enim pulchre dixero, si sat vere. Decent bella verba Rhetores, Poetas, aulicos, amatores, meretrices, lenones, adultores, parasitos, et his similes quibus belle loqui finis est. Scientiae sufficit proprie, imo necessarium est: quod tamen cum illo stare non potest. Nec a me postules multorum authoritates, aut in authores reuerentiam, quae potius seruilis et indocti animi est, quam liberi, et veritatem inquirentis. Solam sequar ratione Naturam. Autoritas credere iubet; ratio demonstrat: Illa fidei; haec scientiis aptior. Proinde quae ab aliis recte dicta videbuntur, ratione confirmabo: quae falso, eadem infirmabo. Faxitque Deus, ut quo ego animo haec tibi vigilans elaboro, eodem tu elaborata excipias vigilans, sanaque mente iudices: et quae falsa videbuntur, firmis rationibus, (quod ut Philosophi est, sic mihi valde gratum) non infirmis iniuriis, (quod ut foeminarum, sic Philosopho indignum, et mihi omnino ingratum) quod cum liuidi, tum ignari quidam faciunt, laccessas: quae vero sana, approbes et con-

firmes. Quod ut fiet spero, sic tu maiora prope diem expecta. Vale. Ex Tolosa, Kal. Ianu. Anno redemptionis. M. D. LXXVI

QUID?

FRANCISCUS SANCHES

PHILOSOPHUS ET MEDICUS DOCTOR

QUOD NIHIL SCITUR

Nec unum hoc scio, me nihil scire: Coniector tamen nec me, nec alios. Haec mihi vexillum propositio sit, haec sequenda venit, Nihil Scitur.. Hanc si probare sciuerō, merito concludam, nil sciri: Si nesciuerō, hoc ipso melius: id enim asserebam. At dices: si probare scias, contrarium sequetur, aliquid enim scis iam. At ego contra prius conclusi, quam tu argueres. Iam incipio turbare rem: Ex hoc ipso iam sequitur, nil sciri. Forsan non intellexisti, meque ignarum aut cauillatorem vocas. Verum dixisti. Melius ego te, quia non intellexisti. Ignari igitur ambo. Iam ergo nesciens conclusisti quod quaerebam. Si intellexisti ambiguitatem consequentiae, aperte vidisti, nil sciri: Sin minus, cogita, distingue, et mihi solue nodum. Acue ingenium. Persequor. A nomine rem ducamus. Mihi enim omnis nominalis definitio est, et fere omnis quaestio. Explico. Rerum naturas cognoscere non possumus ego saltem: si dicas, te bene, non contendam, falsum tamen est: cur enim tu potius? Et hinc nil scimus. Quod si non cognoscamus, quo pacto demonstrabimus? Nullo. Tu tamen definitionem dicis esse quae rei naturam demonstrat. Da mihi unam. Non habes. Concludo ergo. Amplius, rei quam non cognoscimus quomodo nomina imponemus? Non video. Sunt tamen. Hinc circa nomina dubitatio perpetua, et multa in verbis confusio et fallacia: quin et in his omnibus quae modo protuli forsā. Conclude tu. Dices definire te rem quae est homo hac definitione, Animal rationale mortale, non verbum. Nego. Dubito enim rursus de verbo animal, et de rationale, et alio. Definies adhuc haec per superiora genera et differentias, ut vocas, usque ad Ens. Idem de singulis nominibus quaeram. Tandem de ultimo Ente: nec enim scis quid significet. Non definies, quia non habet superius genus, dices. Non intelligo hoc. Nec tu. Nescis quid sit Ens. Minus ego. Dices tamen in quaestionibus tandem quiescendum. Hoc non soluit dubium, nec explet mentem. Prodis coactus ignorantiam. Gaudeo. Et ego. Procedo. Una res homo est, eam tamen pluribus insignis nominibus, Ente, substantia, corpore, viuenti, animali, homine, et tandem Socrate. An non haec verba sunt? Sane. Si idem significant, superflua: si diuersa, non eadem res et una homo. Plura, dicis, in eodem considero homine, quibus singulis propria attribuo nomina. Rem magis dubiam facis. Nec hominem intelligis totum, qui magnum quid est, crassum, et sensu perceptibile:

Ambigua
consequentia

Omnis definitio nominalis est et fere omnis quaestio

Fuga Dialecticorum.
Alia fuga

et in tam minima diuidis, quae sensum effugiunt certissimum omnium iudicem, ratione indaganda fallaci et obscura! Male agis, et decipis me, et magis te. Quaero, quid in homine vocas animal, viuens, corpus, substantia, Ens? Nes-
 cis ut antea. Nec ego. Et id volebam. Dicam tamen inferius. Dein
 5 peto, quid hoc nomen qualitas, significat? quid? Natura? anima? vita?
 Dices, hoc. Negabo facile: aliud enim. Proba. Recurris ad Aristotelem.
 Ego ad Ciceronem, cuius munus est verborum significationes ostendere.
 Dices non tam proprie loquutum Ciceronem, nec tam exquisite. Ego con-
 tra contendam: hanc enim Cicero exercebat artem, non Aristot. Si amplius
 10 quaeras, alios adferam Latinae linguae excultores, vel Graecae: idem enim
 est. Nulla inter eos concordia, nulla certitudo, nulla stabilitas, nulli limites.
 Quisque ad libitum verba dilacerat, hinc inde distorquet, et proposito suo
 accomodat. Hinc tot tropi, tot figurae, tot regulae, tot mixtiones; quibus
 omnibus Grammatica constat. Quid autem Rhetorica et Poetica non peruer-
 15 tunt? Quibus non abutuntur modis? Atque hi omnes loquacitatem
 tantum exercent inutilem, sed ad libitum, soluteque, ut dicunt. At Dialectica
 seu Logica eandem etiam, sed non eodem modo: verba enim in ordinem
 disponit, in aciem parat, prohibetque, disparata pugnare, sed coniunctim:
 dat leges: coercet, permittit, cogit. Denique illae similes sunt eis qui turmas
 20 et castra effingunt in publicis ludis et spectaculis, in quibus plus decoris quam
 roboris desideratur: hae contra eis quid ad Martem serio se comparant,
 quibus plus virium quam pulchritudinis inesse conuenit. Omnibus autem
 verba milites sunt et obiectum. Cui horum credes magis? Dubium est.
 Quisque sibi credi vult. Nec hoc sufficit. Verborum significationes magis
 25 aut omnino a vulgo pendere videntur, ab eoque proinde petendas esse: quis
 enim nos loqui docuit nisi vulgus? Nam et hac ratione fere omnes qui hac-
 tenus scripserunt, ea quae frequentius in hominum ore sunt pro fundamento
 disputationis sumpsere: ut ille, *Tunc nos aliquid scire dicimur, cum eius causas
 principiaque cognoscimus*: et alter, *Sumendum vero et hic omnium consensu
 30 approbatum principium, quod omnes homines tunc se sanos existimant, cum etc.*
 In vulgo autem an aliqua certitudo et stabilitas? Nequicquam. Quo-
 modo ergo in verbis quies unquam erit? Iam non est quo fugias. Dices
 forsitan quaerendum esse, qua significatione qui primum imposuit usus fuerit.
 Quaere igitur: non inuenies. Sed iam satis. An non plane de nomine
 35 omnis quaestio? Mihi sane probasse videor. Si neges, praecipuae quaes-
 tionis probationem confirmabis. Sed mox probabitur melius. Ergo quid
 scientiae nomine intelligendum sit videamus. Nam si haec nulla sit, nullus
 subinde ab ea denominabitur sciens. Quid Aristoteles? Hunc enim (ut
 qui acutissimus fuit Naturae scrutator, quemque ut plurimum sequitur Philo-
 40 sophorum maior turba) pro omnibus aliis examinasse sufficiat: ne, si contra
 omnes pugnandum esset, in infinitum abiret opus, Naturamque item alio-
 rum more dimitteremus. Quid igitur ille? Scientia habitus per demons-
 trationem acquisitus. Non intelligo. Et hoc pessimum. Obscurum
 per obscurius. Sic homines decipiunt. Quid habitus? Minus scio quam
 45 quid scientia. Minus tu. Dic, firma qualitas. Adhuc minus. Quo plus

Nulla in verbis constan-
 tia, certitudo,
 nec stabilitas.

Conuenientia diffe-
 rentiaque Retho-
 rices, et Poeticas
 cum Logica.

Verborum significatio
 a vulgo pendet.

Arist. I. Phys. et alibi
 passim.
 Gal. I. de Different.
 morborum. I.

In verbis nulla quies.

Arist. acutissimus
 Naturae scrutator.

Definitio scientiae ex
 Aristot.
 Confutatio eiusdem
 definitionis.

Quo plura verba maior confusio. procedis minus promoues, quo plura verba maior confusio. Detrudis me in lineam praedicamentalem, et inde semper ad Ens, quod nescis quid sit. At nonne ad praedicamenta reducenda omnia? Sane. Quid inde? In labyrinthum omnia ducenda. Quid Praedicamenta? Series verborum longa. Mirum, quid dixit? Dico. Verborum alia communissima, Ens, 5
 Verborum diuisio, verum, bonum, si velis: Alia minus communia, substantia, corpus: alia propria, Socrates, Plato. Illa significant omnia: ista plura: haec unum. Sequitur, quum dicunt, Socrates est homo, et hinc animal, etc. significari, hoc quod ostendo (Socratem intellige) sic vocari particulari nomine: Cum aliis autem figura similibus, communi nomine, hominem: cum equo et 10
 Definitio difficilior definito, et quid illa. reliquis quae mouentur, dissimilis tamen sunt figurae, animal: communissimo cum rebus omnibus, Ens. De reliquis Praedicamentis idem. Non sufficit id. Simplicibus verbis non contenti, ut rem difficiliorem efficiant, communibus utuntur apposita differentia aliqua: ut pro homine, Animal rationale mortale: quorum quodlibet primo difficilius est. Ubi enim mul- 15
 Frituolae Logicorum quaestiones, titudo ibi confusio, et quo ampliora verba eo confusa et obscura magis. Hoc minimum. Super haec mira construunt. De verborum hac serie (Praedicamenta vocant) plura disputant, de ordine, de numero, de capite, de differentia, de proprietatibus, de reductione omnium rerum ad illa, haec reducunt ad rectam lineam, illa ad latus: haec per se, illa ratione sui contrarii: haec 20
 Dialecticae recentiorum nugis plene. communia sunt duobus, illa male reducuntur ad illud: Haec non habent ad quod reducantur. Ergo vel si sit coelum, si non obtinuit locum in praedicamento, iam nihil est. Quid dicam? In infinitas hinc trahuntur nugas. Amplius adhuc verborum verba confingentes, omnino se, miserosque audientes in profundum ineptumque Chaos prouoluunt. His tota plena Aristot. 25
 Uniuersale fictio Ideis non dissimilis. Logica, multoque magis quas post eum conscripsere recentiores, Dialecticae. Communiora enim nomina vocant genera, alia species, Differentias, Propria, Indiuidua. Si quaeras, quid hoc. Commune quid abstractum per intellectum. Aristotelis fictio Ideis non dissimilis. De abstractione statim. De intellectu agente (noua res) abstrahente aut illuminante, (potius 30
 Intellectus agens noua res. obscurante) et de intelligente, unde consurgit universale quod est animal. Eo rem ducunt, ut asinus significem mentem istorum Logicorum, quae non nisi communem asinum comprehendere potest, imo eum formare: quum tamen quilibet eorum particularis asinus sit. Quid dices? An non haec 35
 Praedicabilia sunt simplices termini. verba et stultitiae? Verum quidem. Atque hoc de simplicibus tantum terminis, Praedicabilia vocant. De quibus adhuc quot, quae, quid? Nihil, nugae. Iterum vocant haec aequiuoca, illa uniuoca, analogae, denominatiuae, terminos, voces, verba, dictiones, simplices, compositas: complexas, incom- 40
 Fuitiles disputationes Logicorum, plexas: mentales, vocales, scriptas: a placito, a Natura: primae intentionis, secundae intentionis: categorematicas, syncategorematicas: vagas, confusas: innumerasque alias nominum denominationes, rursusque harum alias: et circa harum quamlibet subtiles admodum disputationes formant, adeo sane subtiles, ut vel minimo ictu in nihilum impellas.

An tu hoc scire vocas? Ego nescire. At nunc incipimus. Si verbum verbo iungas, hoc opus hic labor est: subiectum, praedicatum, copulam, 45

propositionem, definitionem, diuisionem, argumentationemque, constituunt. Horum rursus infinitas alias species, differentias, conditiones. Quid dicam? Dum mentem scientia perfici aiunt, amentes omnino fiunt: qui rerum Naturas et causas inuestigare deberent et praedicant, nouas fingunt: quique plura
 5 et obscuriora fingit, doctior ille: unde et de sophismatis etiam scientiam scripsit ille. Sic fictio fictionem soluit, et clauus clauum pellit: similesque mihi videntur iis qui Necromantiae, incantationibusque operam dant, quorum qui versutior est, ut aiunt, alterius actiones conatusque eludit, irritos facit, soluit, impeditque. Quod impii quidam olim Diuino Mosi obiecerunt
 10 de serpente, qui magorum alios deuorauit. Sic nostri hi incantatores verbis confisi, nil scientes, plura tamen se scire produnt, ne inscitiae arguantur. Ego contra inscitiam libenter confiteor meam, libentiusque suam detego. Nil scio. Minus illi. Quid igitur obscuris verbis mentes nobis obliniunt? Haec de habitu. Iam quid illud est Demonstratio? Diffinies iterum, Syllogismus scientiam pariens. Circulum comisisti, meque proinde et te dece-
 15 pisti. Sed quid Syllogismus? Mirum, arrige aures, extende phantasiam: nec enim tot verba capiet forsan. Quam subtilis, quam longa, quam difficilis Syllogismorum scientia. Sane futilis, longa, difficilis, nulla Syllogismorum scientia. Ah blasphemaui. Verum, quia verum dixi. Iam
 20 lapidibus dignus sum. Tu contra fustibus, quia decipis. Ignorantia enim meretur utcumque veniam, fallacia supplicium. Audi, proba hominem esse ens: sic dicis, Homo substantia est: haec ens: ergo homo ens. De primo dubito et secundo. Probas, homo corpus est: hoc substantia: ergo homo substantia. Iterum de ambobus. Dicis, homo viuens: hoc corpus: ergo
 25 homo corpus. Et de istis, sic, homo animal: hoc vivens: ergo homo viuens. Summe Deus quae series, quae farrago, ut probes hominem esse ens! Obscurior probatio quaesito. Adhuc nego hominem animal esse. Quid dices? Non sunt plura genera. Quo fugies? Ad definitionem animalis, quae est, viuens mobile et sensibile: Talis homo. Utrumque nego: sequere. Viuens
 30 est corpus quod nutritur: tale animal: ergo. Haec proba. Corpus est substantia tribus dimensionibus constans: Viuens tale est: ergo. Utrumque falsum. Substantia est ens per se: quale corpus est: ergo. Et haec quoque probari velim. Non potes amplius. Quid ens tandem est? Nescis ut antea. Quid his Syllogismis perfecisti? Non probasti hominem esse ens,
 35 quod petiueram primum: imo per lineam tuam tum descendens, tum ascendens, ut altum illud Ens mihi appropriares, tibi maximum periculum, mihi metum peperisti, ne cadens totus comminuereris, meque si subtus comprehendisses, idem: remque tandem ita dubiam ut ante erat, aut forte magis dereliquisti. Atqui primas solum propositiones probare tibi semper videbaris,
 40 secundas ne attigisti quidem. Quod si primas probasses, et ad secundas deuenissemus: in his magis turbareris. Quid igitur decipis me tuis istis verborum concatenationibus?— Facilius ego. Ens significat omnia, hominem, equum, et asinum etc. ergo homo est ens: equus et asinus. Si primum neges, non probabo: nam nescirem. Proba tu mihi, si scis. Neque tu quo-
 45 que. Nil igitur scimus.

Dialectici nouas res fingunt.

Arist. Elenchi.

Dialectici similes sunt Necromanticis.

Exod. 7.

Futilis Syllogismorum scientia.

Ignorantia veniam meretur, fallacia supplicium.

Ineptus Dialecticorum probandi modus.

Facilis, veraque quaesiti probatio.

Syllogismorum scientia corrui.

Dialecticorum fallacia

Arist. in antepredicam.

Arist. per totam Physic. et Methaphy. Fere omnia quae in Arist. operibus continentur, nominum definitiones sunt.

Dialectici ut docti appareant tot de verbis commentantur.

Socrates doctissimus. Vide Gal. lib. de optimo docen. gen. et Diog. Laer. lib. 9 et Plutarch. contra Colotem

Socrat. cur nil scripserit

Omnia mihi suspecta.

Redeo ad Syllogismos, quorum subtilissima scientia tota corrui. Dixi iam supra: nomina alia communissima, ut Ens, verum: alia minus, substantia, qualitas: alia particularia, Plato, Mithridates. Intermedia plurima, quae nec tōt ut illa, nec tam pauca ut haec significant: corpus, viuens, animal. Hinc facile est quaerenti, an homo substantia sit? sic ostendere uno verbo. Substantia significat omnia quae per se sunt, unde et hominem et lapidem, et lignum: ergo homo substantia est. At ipsi ambages quaerentes, ne in contemptum veniat eorum scientia, si facilis sit, difficilem et laboriosam verborum inuolucro efficiunt: demonstrasse se, et scientifice probasse iactantes, hominem esse substantiam, sic in Barbara, inexpugnabili castello: Omne animal est substantia. Omnis homo est animal. Ergo omnis homo est substantia. Verum dixisti, sed inscien- 5
ter, et obscurius quam poterat sciens. Idem enim est ac si diceres, substantiam significare tam viuentia, quam non viuentia: et viuentia significare hominem et cerasum: ergo a primo ad ultimum, significare substantiam hominem. At per tot inter- 15
medios gradus confunditur mens, imo subinde magis dubitat de singulis intermediis. Nonne hoc illud est quod dixerat alibi idem, «Quod de praedicato dicitur, idem de subiecto dici?» haec autem nominum passionem sunt: sicut et illud, «Quod est multis modis dicitur: si nomen hominis unum significat»: principium aliud dicitur: causa autem uno modo dicitur: natura dicitur 20
uno modo, necessarium dicitur. Denique quidquid est in illius Methaph. reliquisque operibus, nominum definitio est. Unde de nomine omnis quaestio fere est: an substantia de homine dicatur, et sic de aliis. Quod cum scire nullus certo possit, nec rerum nec verborum scientia aliqua est. Dic, denuo verba imponamus. Permitto. Sciemus ergo iam verbum hoc, hoc significare. Falsum: nescis quid sit verbum, nescis quid sit hoc, nescis quid sit 25
significare: ergo nescis verbum hoc, hoc significare. Probo sequi: nam ignoratis partibus ignoratur totum. At tu mecum partes, et totum: ergo nihil scimus. Quare ergo ignarum me et te, tu idem ignarus, verborum ignorantia maxima, subtilem tamen scientiam vocas, obscuraque farragine, maiori 30
ignorantia cumulas? Ut ignarus appaream, dices. At contrarium euenit: dum enim falsa ridiculaque canis, scire te tamen multa praedicas, ego ignarum omnino coniecto, qui nescias te nihil scire. Quod si scias, deceptorem mendacemque, qui prodas te multa scire.

Hoc enim unum semper maxime ab aliquo expetiui, quod modo facio, 35
ut vere diceret an aliquid perfecte sciret: nusquam tamen inueni, praeterquam in sapienti illo, proboque viro Socrate, (licet et Pyrrhonii, Academici, et Sceptici vocati, cum Fauorino id etiam assererent) qui hoc unum sciebat, quod nihil sciebat. Quo solo dicto mihi doctissimus iudicatur: quanquam nec adhuc omnino mihi explerit mentem: cum et illud unum, sicut alia, ignoraret. 40
Sed ut magis assereret se nil scire, illud unum se scire dixit: qui proinde cum nihil sciret, nihil nobis scribere voluit. Idipsum saepe in mentem venit mihi. Quid enim dicam quod falsitatis suspectum non sit? Mihi enim humana omnia suspecta sunt, et haec ipsa quae scribo modo. Non tacebo tamen: saltem hoc libere proferam, me nihil scire: ne tu in vanum 45

labores veritatem inquirendo, sperans eam aliquando aperte tenere posse. Quod si deinceps aliquid cum reliquis exagitabo eorum quae in Natura sunt, hoc supposito, crede si velis, non tamen curo: vanitas enim omnia, dicebat sapientissimus ille Salomon, omnium doctissimus quos nobis superius memoriae dedit saeculum: quod aperte demonstrant eius opera, inter quae primas tenet aureus ille libellus, Ecclesiastes, aut Concionator dictus. Sed redeamus ad scientiam. Quid mouerit Aristotelem tot tantaque de verborum contextura disserere: quid Uniuersalia illa fingere: et an sine his omnibus scire aliquid possimus, ostendam inferius ubi de modo sciendi. Interim ex eodem nulla scientia est. Vide: scientia per demonstrationem habetur: Quid haec? Somnium Aristotelis, non dissimile Platonis reipub., Ciceronis oratori, Horatii poetae. Nulla, nullibi. Depinxit quidem ille sat prolixo sermone: at nullam unquam dedit, nec post eum aliquis, sin minus, datus, mitte mihi. Non habes, scio: sed nec Syllogismum alium formauit usquam, nisi cum eos struere docuit: tuncque non ex significantibus terminis, sed ex elementis A, B, C, idque difficulter adhuc. Quod si significantibus usus fuisset, nunquam peregisset opus. Ad quid ergo deseruiunt hi? Quid in his docendis tantum laborauit? Quid post eum tantum laborant adhuc reliqui? In scribendo non utimur his, nec ipse. Nulla his unquam parta scientia, imo deperditae multae, turbataeque sunt horum causa. In arguendo et inter disputandum, simplici contenti consequentia, minus adhuc illis utimur: alias enim nunquam disputatio finem haberet, semperque de reducendo Syllogismo in modum, in figuram, conuertendo, infinitisque aliis tricis certandum esset: imo et stulti quidam hodie id agunt, negantque quidquid in modo et figura situm non est: tanta horum est stupiditas, scientiaeque huius Syllogisticae arguties utilitasque, ut rebus in totum oblitis, ad umbras se conuertant. Unde subit mirari acutum alias Auerroum, postque eum plurimos, quae Aristot. laxo dixit sermone, inutili, tantoque labore in Syllogismos reducere conatum, eosque infallibiles, certissimos et demonstratiuos esse ubique ostendere voluisse, cum nihil minus sit, ut postea ostendemus. Contra vero non mirum est D Augustinum Christianae Ecclesiae splendissimam facem omnes alias scientias suo Marte sine praeceptore didicisse, praeter hanc Syllogisticam. Aliae enim in rebus fundantur, haec vero figmentum subtile est, nulliusque usus, imo plurimi nocu- menti: ut quae homines a rerum contemplatione reuocet, in seque detineat, quod melius in discursu operum nostrorum videbis. Hoc vero multum differt ab eo quod isti dicunt, modum scilicet sciendi esse, principiumque sine quo scientia non sit. Qui verum quidem, sed inscienter dicunt.

Eorum enim scientia haec est, nil aliud sciunt quam Syllogismum ex nihilo struere, scilicet ex A, B, C: si autem ex aliquo instruendus esset, obmutescerent, ut qui nec minimam intelligant propositionem: sed iterum ad nos. Quid ergo? qui docet domum struere, ipse nec struxit unquam, nec scit, nec eius discipuli? cur credam sic struendam? Quod si nulla demonstratio, nulla ergo scientia. Quin et illud falsum, Demonstratio habitum scientificum parit. Nam ab ignaro, apto tamen scire, scientia prodit, solum

Salomon doctissimus omnium quorum opera ad nos peruenere.

De modo sciendi librum expecta.

Ex. Arist. nil scitur.

Demonstratio somnium Arist.

Demonstratio nulla dari potest.

Syllogismis nulla acquisita scientia, multae vero turbatae.

Stultitia eorum qui ea quae non sunt in modo et figura argumenta negant.

Auerr. frustra Aristot. opera ad Syllogismos reducere tentat.

Syllogistica doctrina subtile inuentum, nocuumque figmentum.

Falsum est Demonstrationem scientiam parere. Scientiam parit et concipit idem intellectus. Demonstratio hunc solum excitat.

Methap. I.

Inepte agunt qui solum ab authoribus scientiam petunt.

Stultum est asserere Demonstrationem ex aeternis necessario concludere.

Vera scientia libera est, et a libera mente.

Syllogistici recentiores melius cerdones essent.

Syllogismus in Caesare et aliis labyrinthus.

Pessime habitum multarum conclusionum congeriem logici dicunt.

Logici nil sciunt praeter multas conclusiones.

Scientia est interna visio.

ostendente demonstratione rem sciendam: hoc enim vel verbum ipsum demonstrationis ostendit. Quinimo nec minimam unquam rem, aut propositionem intellexi ego ab Aristot. aliisque: sed illorum dictis commotus ad quamlibet rem contemplandam me accinxi, illorumque contradictionibus et difficultatibus perspectis, ne ego iisdem inuoluerer, iis dimissis ad res 5 confugi, inde iudicium petiturus: idque mihi fuit Aristot. quod Timotheum reliquis cantoribus fuisse idem Aristot. ait: quod scilicet nisi talis extitisset Aristot., Plato, et alii, forsitan non ego talis extitissem. Unde quam stulti sint qui ab authoribus totam, solamque scientiam quaerunt nil in rebus considerantes, facile est videre. Non ergo qui mihi rem aliquam videndam digito indicarit, visionem in me parit, sed potentiam visiuam excitat, ut in actum reducatur. Unde et illud mihi stultum admodum videtur quod quidam astruunt, Demonstrationem ex aeternis et inuiolabilibus necessario concludere et cogere: cum forsitan talia nulla sint, aut si quae sint, nobis omnino incognita ut talia sunt, qui tum maxime corruptibiles, 15 paruoque admodum tempore violabiles multum simus.

Quare contra vera scientia, si quae esset, libera esset, et a libera mente: quae si ex se non percipiat rem ipsam, nullis coacta Demonstrationibus percipiet. Cogunt hae proinde ignaros, quibus sola fides sufficit. Cur igitur ex Aristot. plures hinc inde ignare colligis propositiones, ex quibus tandem syllogismum Barbarum construis, qui nec earum unam intelligas? Consulerem tibi melius, mitte Philosophiam, ad eam enim omnino ineptus es: at optimus fores architectus, aut sutor, aut si velis cerdo, qui ligna, lapides, pannos, et coria in figuram, non Barbaram ut tu, sed politam componunt, non quaerentes quid lignum, lapis, pannus, aut corium sit, sed quomodo ex his 25 domum, vestem, aut calceos Caesari effingant, quemadmodum tu Caeserea utens potestate labyrinthum struis, quo et te et miseros tibi similes illaquees, quibus deest rationis filum. Sed nec tu aliquid scis: alios tamen docere praedicas: nec ego, tibi tamen illud persuadere conor. Unde cum tu illa nescias, nec hoc poteris percipere: nec ego, cum omnia nesciam, tibi hoc 30 demonstrare.

Igitur nil scimus. Id adhuc ostendo. Insequor definitionem scientiae. Habitum explicant multarum conclusionum congeriem. Mirum quomodo res omnino dimittentes semper ad figmenta sua reuertantur, similes catae Aesopicae in virginem mutatae, quae tamen post mutatam formam etiam tum 35 mures insectabatur. Verum quidem his scientia talis est: nil enim aliud sciunt praeter multas conclusiones, res nullas. Quis unquam visionem per specierum congeriem definiuit? scientia autem nil aliud est, quam interna visio. Quod si scientia conclusionum congeries est, liber hic scientiam multam habet. Proteruus es: dices fortasse habere scientiam scriptam, 40 iuxta illud, quod alius est terminus vocalis, alius scriptus, alius mentalis. Non intelligo. Concedo tamen. Quid sequitur? Nec te, nec me aliquid scire. Probat id Aesopus, qui inter Grammaticum et Rhetorem conseruos venalis positus, ultimus interrogatus quid sciret, respondit, Nihil. Quomodo hoc? Quia inquit, Grammaticus et Rhetor nil mihi sciendum reliquerunt: (hi enim 45

antea interrogati quid scirent, responderant, omnia) sic nunc liber hic multa scit per te, alius item plura, et omnes alii similiter: ergo nil nobis relinquitur sciendum. Pergo. Si dixissent, plurium rerum congeriem in mente, fortasse melius: non tamen omnino verum. Unius enim rei solum scientia esse potest. Imo unius cuiusque rei per se solum est scientia, nec plurium simul: quemadmodum et unius solum cuiusque obiecti visio una: nec enim duo simul licet perfecte respicere, sic nec duo simul perfecte intelligere, sed aliud post aliud. Unde et illud, Pluribus intentus minor est ad singula sensus. Quemadmodum autem omnes homines specie, aut melius, nomine sunt unus homo, sic visio una dicitur, etiamsi plurium rerum sit, et plures numero visiones: sic Philosophia una scientia dicitur, etiamsi plurium rerum contemplatio, quarum cuilibet propria contemplatio, et scientia cuiuslibet post contemplationem una est. Nec id etiam verum est, multarum rerum cumulum in mente scientiam esse: quod quidam inepte cogitant, eos doctos proferentes qui plura viderint, audierint, recitareque subinde possint, tum in eadem scientia, tum in diuersis. Quum potius qui omnia amplecti vult, omnia perdit. Sufficit enim una scientia toti orbi, nec tamen totus hic ei sufficit. Mihi vel minima mundi res totius vitae contemplationi sat superque est, nec tamen tandem eam spero me nosse posse. Quomodo igitur tot scire unus homo valeat? Imo, crede mihi, multi sunt vocati, pauci vero electi. In te ipso experire, rem aliquam contemplare, vermen si velis, eius animam: nil captare possis.

Fateor quidem haec in mente necessario esse debere, ut quis ea sciat: non tam id scientia est, sed memoria: quemadmodum nec congeries specierum in oculo visio est, (si ita visio fiat) quamuis haec sine illis fieri non possit. Videmus namque eos qui aliquid fixe imaginantur, quicquid se sensibus offerat, nil tamen sentire, quamuis tunc et oculis et auribus spectra imprimantur. Hac eadem ratione illi omnia in omnibus esse asserebant. Quomodo enim, dicunt, cognoscemus ea quae extra nos sunt? Ergo in nobis omnia erant, evolvendo tamen invenimus, et hoc scire. At falluntur nimium. Primo quod asserant in nobis asinum esse, (forsan in illis est) leonem, et reliqua. Qui enim id fieri potest, ut ego sim in leone et leo in me? Chymeram fingis. Atque o utinam probarent nos aliquid scire: tunc enim concederemus illis consequentiam: scilicet, Nil sciri potest quin sit in nobis. Omnia sciuntur. Ergo omnia sunt in nobis. Nunc autem maior dubia est: falsa minor. Quomodo ergo concludes? Deinde male arguunt, si sufficere putant, ut sciamus, ea quae sciuntur in nobis esse.

Quamvis enim id forsitan conduceret, si fieri posset, non tamen inde colligitur in nobis omnia esse, imo contrarium: cum sane in nobis corpus, anima, intellectus, facultates, imagines, pluraque alia sint, quae tamen nequam perfecte cognoscimus. Sed hanc quaestionem, an scilicet omnia in nobis sint, in libris Naturae ex professo tractabimus: nunc sufficiat tetigisse quae ad propositam tractationem conducunt.

Non igitur in nobis existentes vel res, vel rerum imagines scientiam efficiunt, aut scientia sunt: sed memoria ab his impletur, quas inde mens

Uniuscuiusque rei per se scientia est.

Quomodo Philosophia una scientia dicatur.

Scientia non est multarum rerum cumulus in mente.

Non qui plura memoria tenet doctus est, sed qui intelligit.

Una scientia toti sufficit orbi, totus hic non illi satis.

Omnia incomprehensibilia dicebant Academici, Pyrrhonicus, Xenophanes, vide Laert. lib. 9. Plutharc. in Lucullo. et contra Colotem.

Quae sciri debent, in mente esse debent per speciem saltem.

Visio non est congeries specierum in oculo.

Falsa opinio. Omnia in omnibus unde originem duxit. Confutatio eiusdem.

Non sufficit ad sciendum ut scienda in nobis sint.

Plura in nobis sunt quae non cognoscimus.

Male scientia habitus dicitur. Scientia mentis actio simplex.

Memoriae mandata habitum efficiunt, si fixe haereant.

Quomodo quis multa narrans multa scire dicatur.

Plato in Menone, scire nostrum recordari esse dicebat.

Posterior, et in Metaphysicis, et lib. de Anima.

Confutatio sententiae Plato, de scientia.

contemplatur. Hinc etiam iam illud efficio, pessime scientiam habitum vocari. Hic enim qualitas est difficulter mobilis: scientia qualitas non est: nisi visionem qualitatem dicere velis, potius mentis actio simplex, quae vel primo intuitu perfecta esse potest, nec amplius manet quam a mente fit: quemadmodum nec visio. Cuius contemplationis cognitionisque, quae a mente fit, imago memoriae mandata in ea retinetur: quae si bene fixa sit, habitus dicitur: sin minus, dispositio. Haec vero memoriae tunc propria erunt, non scientiae. Si retulerit postea, memorari dicitur scita, non scire: nisi cum illa contemplatur: quemadmodum qui visa recitat, non videt. Multa tamen scire dicitur, qui sic scita memoria tenet, quod ea omnia et sciuerit antea, et scire possit cum volet: nam vel minimo ictu ea respiciendo intelligit: quia iam antea intellexit. Unde liquet habitum plurium rerum in memoria non dici scientiam, nisi eadem antea ab intellectu fuerint cognitae.

Sed et alius scire nostrum (mirum) nil aliud esse quam recordari dicebat: Animam scilicet nostram ante nos omnia scire, in nobis omnia oblivisci, dum in corpus mergitur, pauloque post quasi ab occasu expergefactam reminisci. Sed parat alias doctissimus vir, leve admodum figmentum, hoc est, nec experientia, nec ratione confirmatum: Sicuti et plurima alia quae de anima somniavit, ut in tractatu de Anima ostendemus. Hunc autem errorem Arist. saepe confutavit. Cuius rationibus relictis, ut quae a quolibet legi in eo possunt, nos quod ad rem nostram attinet eundem examine-mus. Si dixisset ille se, vidisse animam suam antequam immergeretur in corpus suum omnia scientem, forsitan credidissem: tuncque non homo, sed larva, aut phantasma esset. Sane quae ante me fuerint nescio: quod video vix credo: quomodo ergo somnia tua credam? Dic, aut antequam anima ingrederetur corpus, sciebat, aut non. Non dices hoc. Tunc, aut scientia illa animae recordatio solum erat, aut non. Si erat: ergo ab alia anima quae in ea erat, quaeque antequam in ea esset sciebat omnia.

Et de hac iterum, scire suum recordarine est? In infinitum te duco. Si non per aliam recordatur animam, sed per seipsam: ergo oblita fuerat antea. Quare? Et si oblita fuerat, antequam hoc accideret, an scire suum recordari adhuc erat? Iterum in infinitum. Si scire animae non erat recordari, eadem immersa in corpus an amittit scire illud? Si non amittit, ergo scit ut antea. At antea per te scire suum non erat recordari. Quod si per immersionem in corpus, ut dicis, quasi noui domicilii commercio attonita per tempus maneat sui immemor, recordabitur quidem postea eorum quae oblita fuerat, non tamen sciet denuo: quemadmodum et nos eorum quae antea sciebamus obliti, tandem recordamur: non tamen haec recordatio scire est. Si vero amittit, non postea recordabitur. Eorum enim recordamur quae in memoria quidem aut imaginatione adhuc sunt, non tamen cogitationi sese offerunt: unde occasione aliqua excitata aut similis rei, aut alterius per consequentias in phantasiam exeunt, cum recordatione tamen, quod antea ibidem essent.

Quod si omnino erasa fuissent, non recordatio esset, sed nova impressio: quemadmodum iis accidit, qui ob morbum vel nominis proprii obliuionem

incurrunt perfectam: quos postea si discere contingat, non dices recordari: omnimoda enim contra obliuione teneri vel ipsum vulgus dicit, subindeque denuo ac si pueri essent instruendos: ipsique negant se unquam antea illa quae docentur sciuisse. Non igitur scire recordari est. Praeterea quoties
 5 recordamur, dicimus, hoc sane antea oblitus fueram, memini enim nunc sic, aut sic actum fuisse. Quod si id animae contingeret ut recordaretur solum, diceret etiam puer cum doceretur, et ego haec sciebam antea, nunc memini. Quis autem hoc dicit? Item si anima antequam in corpus demersa esset sciebat, postea eadem sciet, non homo. Dicere autem animam scire an non
 10 ineptum? Denique rem dilucidiorum efficiamus, de nomine enim quaestio est. Aut scire et recordari idem significant, aut non. Idem non. Cur enim uno pro alio indifferenter non utimur? Quin et canes etiam recordari non dubito: unum enim non dudum percussi de industria, qui quoties postea me videt adlatrat mihi, ictuum sane memor. At canes scire quis dicet? Forsan
 15 non vis recordari canes propter Aristot. At de hoc postea. Recordantur saltem foeminae et pueri, nihil tamen sciunt. Imo recordamur quidem omnes, nil tamen scimus.

Vide Galeni. lib. de diffe. symptoma. et 2. de caus. symptoma. ex Thucididis testimonio. et Plini lib. 7. c. 24. et Valeri.

Ineptum dicere animam scire.

Lib. de Memor. et reminisc.

Arist. Posterio. 1. Physico 2. Methap. et passim alibi; et post eum omnes. Huius definitionis impugnatio.

Quod si idem non significant, cur pro eodem sumpsit? Si aliquod eorum superius est ad aliud, cur non aliquam adiecit differentiam, quae illud restringeret? Homo enim animal est, sed non solum, quia etiam equus: quare huic quadrupes addimus, illi bipes. Non igitur significant idem: ergo diuersae res sunt scire et memorari. De hoc nil nunc, ad aliud. Quid adhuc scire est? Rem per causas cognoscere, aiunt. Nec adhuc omnino bene: obscura definitio. Sequitur enim statim quaestio de causis difficilior prima.
 25 An omnes causas oportet cognoscere ad cognoscendam rem? Efficientem minime: quid enim ad mei cognitionem confert pater meus? Quid etiam finis? Deinde, si causatum perfecte cognoscere velis, et causas etiam perfecte cognoscas oportet. Quid sequitur? nil sciri, si efficientis, et finalis causae, perfectam cognitionem habere velis. Ostendo. Ad cognitionem mei perfectam patrem meum perfecte cognoscere oportet: ad hunc cognoscendum,
 30 patrem eius antea cognoscas necesse est: post hanc alium, et in infinitum. De aliis rebus item. De finali idem. Dices te non considerare particularia, quae sub scientiam non cadunt, sed uniuersalia, hominem, equum etc.. Verum quidem, et id antea dicebam, scientia tua non est de vero homine,
 35 sed de eo, quem tu tibi fingis: proinde nil scis. Esto, considera tuum illum fictum hominem: non illum scies, nisi eius causas cognoueris. An non efficientem habet? Non negabis. Hanc iterum si scire velis, eius efficientem cogita. Non finem facies, nec proinde scies quid tuus ille homo sit: nec quid verus esset sciebas: ergo nil scis. Forsan recurre ad Deum opt. max.
 40 primam omnium causam, omniumque finem ultimum: ibique standum dices, nec in infinitum eundum. De hoc postea sed nunc volo. Quid inde? Nil scis. Fugis infinitum, et incidis in infinitum, immensum, incomprehensibile, indicibile, inintelligibile. An hic sciri potest? Minime. At omnium causa est per te. Ergo ad effectuum cognitionem eius cognitio necessaria est ex
 45 definitione tua. Ergo nil scis. Si efficientem et finalem ad rei cognitionem

Arist. Methaph. 3

non arbitraris necessarias, cur non distinxisti in definitione tua? Ego enim omnes intelligebam cum absolute protulisti, rem per causas cognoscere. Sed et alibi ille omnes comprehendit et numerat, efficientem, materialem, formalem, et finalem, cum dixerit, tunc rem nos cognoscere putare, cum eius primam causam tenemus. At do tibi (quamvis dari nec debeat, nec licite possit) efficientem et finalem non necessarias esse, supersunt duae, materialis et formalis, quas credo intelligis cognoscendas esse sed istud minus. Si formam scire velis, per causas ipsius scias oportet, ex definitione tua. Non per efficientem et finalem, ut antea. Ergo per materialem et formalem. At non habet. Non igitur scies. Quod si hanc non scias, nec id cuius forma est scies: ignoratis enim partibus, ignoratur totum. De materia idem dicam, quae adhuc simplicior est, minusque Ens, et cuius forsitan nulla est causa, saltem efficiens, materialis, et formalis secundum Aristot. De finali enim dubitari possit. Quid dicis? Sufficit quaecumque causarum cognitio ad rei scientiam habendam, licet non sit perfecta. Fabulae sunt.

In Physic. et Metaph.

Impossibile est totum perfecte cognoscere, quin partes perfecte cognoscas. Quod si id etiam dederim: quaero an formae et materiae scientia haberi possit? Concedes, ut qui omnia scire te profitearis. Iterum, an per causas? Si non: ergo definitio tua nulla. Si sic: de illis causis repeto an sciri possint? Non minus quam illa, imo magis: simpliciora enim per te notiora natura sunt, proindeque ex se scibilia magis.

I. Physic.

Arist. I. Poster.

An per causas? In infinitum. Nulla ergo definitio. Imo et nil scis ex iisdem rationibus. Atque obiecit ille quidem alias hoc ipsum sibi. "Si scientia vere solum illa est, quae per demonstrationem habetur, principia autem prima demonstrari non possunt, non horum erit scientia, nullaque proinde scientia erit". Sed non satisfacit, dicens, non omnem scientiam esse demonstratiuam, sed eorum quae mediis vacant indemonstrabilem esse. Nam inde sequitur non simpliciter prolatum illud, scire est rem per causas cognoscere, verum esse: et illud, scientia est habitus acquisitus per demonstrationem: si aliqua est quae per demonstrationem non habetur. Melius autem dixerat alibi, excusarique poterat, si semper eodem modo loquutus fuisset, perfecteque aliquando scientiam explicuisset. Nunc autem cum ubique vagus, confusus, et inconstans sit, excusationi locum praecludit. Dixerat porro, "Rerum quarum sunt principia, causae, et elementa, scientiam ab eorum cognitione pendere". Quod ridiculum est quomodo exponant eius sequaces, ad verba enim et syllogismos res deflectentes (antiquo obsopiti errore in eoque putrescentes) principia interpretantur, scientiae cuiusque primas, notasque, et suppositas propositiones: quas ipsi etiam principia et dignitates vocant: causas explicant medias propositiones, quae inter illa fiunt et rem probandam: elementa vero, subiectum, praedicatum, copulam, medium, maiorem extremitatem, minoremque. An non subtile commentum hoc est? an potius delirium? sic eorum princeps fallitur modicum.

Aristot. non satisfacit
suae obiectioni.

I. Physicor. c. I.

Ridicula expositio
Dialecticorum.

Illi non eum percipientes nec sequentes, adhuc magis: quousque tandem in tot vanitates prolabuntur, sensim a veritate deficiendo: sed ad illum redeamus. Non excusari potest. Superius dicebant primorum principiorum

scientiam esse, sed indemonstrabilem. Alibi primorum principiorum cognitionem intellectum, non scientiam vocat: male tamen. Horum enim, sicut et aliorum, si haberetur, perfecta scientia esset. Nunc autem cum horum non habeatur, nec eorum etiam habetur quorum haec principia sunt. Unde sequitur nihil sciri. Deinde quid scientia aliud est, quam intellectus rei? tunc enim scire aliquid dicimus, cum id intelligimus. Sed nec verum est duplicem esse scientiam.

Primorum principiorum scientia non differt a scientia aliarum rerum.

Scientia non differt ab intellectu, aut intellectione.

Scientia una est, non duplex. Duplex tamen sciendi modus.

Una enim et simplex esset, si quae esset, sicut et una visio, duplex tamen habendi modus: unus simplex cum simplicem rem cognosceremus, ut materiam, formam, et spiritum, si velis: alius compositus, ut ita dicam, cum compositam rem, quam prius explicare oporteret, et singulas partes cognoscere, tum demum totum. Ultimam autem hunc modum semper praecedit primus: non tamen hunc semper sequitur ille. In his autem omnibus Demonstratio nil deseruit aliud, quam forsitan ostendere rem sciendam. Sed iam satis: plura enim diximus, quam nihil scienti conuenire videbatur. At non praeter rationem dicta haec sunt.

Huc usque enim aliorum ignorantiam, iuxta scientiae definitionem, cognitionemque subinde ostendi: nunc meam proferam, ne solus ego scire aliquid videar. Ex quo videre poteris quam inscientes scimus. Quae enim hucusque a pluribus recepta fuere, mihi falsa videntur, ut iam ostendi: quae deinceps dicam, vera. Forsan contrarium iudicabis tu, et fortassis verum erit hoc: unde sequitur confirmatio propositi, Nil sciri. Iam igitur quid scire sit videamus, ut inde an aliquid sciatur magis manifestum euadat. SCIENTIA EST REI PERFECTA COGNITIO. Ecce facilem, veram tamen nominis explicationem. Si quaeras genus et differentiam, non dabo: verba enim haec sunt definito magis obscura. Quid cognitio? Sane nescirem explicare aliter: et si aliter hanc definirem, de hac iterum definitione idem quaerere posses, et eius partibus. Sic nunquam finis, perpetua nominum dubitatio.

Scientiae definitio nostra.

Perpetua nominum dubitatio.

Qua ratione scientiae nostrae tum infinitae, tum omnino dubiae sunt: conantibus nobis rerum Naturas demonstrare verbis, rursus haec aliis: quod tum difficile, tum impossibile est. Nil scimus. Alicubi standum dicis in quaestionibus. Verum, quia, aliud non possumus. Sed nescio quid sit cognitio, defini mihi. Dicerem rei comprehensionem, perspectionem, intellectionem, et si quid aliud est, quod idem significet. Si de hoc adhuc dubites, tacebo: sed petam a te aliud. Si dederis, de tuo dubitabo: sicque perpetua laboramus ignorantia. Quid superest? Extremum remedium: tu tibi ipse cogita. Cogitasti, menteque forsitan cognitionem apprehendisti: sed nil minus. Ego etiam mihi comprehendisse videor. Quid inde? Dum de cognitione postea tecum loquor, qualem comprehendi talem suppono: tu contra qualem tu. Hoc ego assero eam esse: tu contra illud. Quis componet litem? qui nouit quid ipsa vere sit. Quis ille est? Nullus. Quisque sibi doctissimus videtur: mihi omnes ignari. Forsan solus ego ignarus sum: sed id saltem scire vellem: non possum. Quid igitur dicam deinceps quod ignorantiae suspitione vacet? Nihil. Cur ergo scribo? Quid ego scio. Cum stultis stultus eris: homo sum: quid faciam? Perinde est. Reuertor.

Cognitio quid.

Occasio dissensionum in opinionibus.

Omnes ignari sumus.

Nihil scimus. Suppone nominis (scientiae) explicationem a me traditam, ut oratio procedat: hincque colligamus nihil sciri: supponere enim non est scire, sed fingere: quare ex suppositis fictiones prodibunt, non scientia. Vide quo nos duxerit oratio iam, omnis scientia fictio est. Patet. Scientia per demonstrationem habetur. Haec definitionem supponit: non possunt enim probari definitiones, sed debent credi: ergo demonstratio ex suppositis scientiam supposititiam producet, non firmam et certam. Haec omnia ex te concludunt. Deinde, in omni scientia per te supponenda principia sunt, nec de his disputare illi conuenit. Ergo quae sequuntur ex his supposita erunt, non scita.

Quid miserius? Ut sciamus, ignorare oportet. Quid enim supponere aliud est, quam quae nescimus admittere? Nonne melius esset principia prius scire? Nego tibi artis tuae principia: proba. Non est arguendum contra negantes principia, inquis. Nescis probare. Ignarus es, non sciens. At expectat ad superiorem seu communem scientiam aliarum probare principia. Ille igitur forsitan omnia sciet qui communem hanc scientiam habet: tu nihil. Qui enim ignorat principia, ignorat et rem. Sed quid communis illa scientia est? Mirum quomodo sibi officia partiantur artifices isti, limitibus se separant, quemadmodum stultum vulgus sibi tellurem adaptat partiturque. Quin potius imperium scientiarum struxere: quarum regina supremusque iudex scientia communis est: ad quam supremae deferuntur lites. Haec leges caeteris dat, quas ratas accipere oportet: nec aliarum alicui in huius messem manum immittere licet impune, nec inter se sibi. Sic tota vita litigant de subiecto scientiae cuiusque, nec est qui hanc litem (potius ignorantiam) dirimat. Hinc si quis de astris in Physica agat, aut in quantum Physicus, aut in quantum Astrologus, inquit, hoc facit: et alius, hoc ab Arithmetico mutuatur: sed et alius a Mathematico furatur illud. Quid hoc?

An non puerorum fabulae? Hi enim in communi loco, platea, foro, vel campo, hortos struunt, tegulis cancellant, et quisque alteri sui hortuli aditum interdicit. Video quid hoc cum omnia quisque amplecti non posset: hic sibi partem hanc elegit, ille aliam discerpsit. Hinc nihil scitur. Cum enim omnia quae hoc in orbe sunt, in unius compositionem conspirent: nec haec sine illis stare possunt, nec haec cum illis conseruari: quodque priuatum gerit munus, diuersumque ab alio: omnia tamen ad unum conferunt: haec causant illa, haec ab illis fiunt. Indicibilis omnium concatenatio. Nil ergo mirum si ignorato uno, ignorantur et reliqua. Cuius causa sit, ut qui de astris agit, eorum motus et causas motuum considerans, quid astrum sit, quid motus a Physico accipiat quasi probatum: deinde motus solum contempletur varietatem multitudinemque. De reliquis eodem modo. At hoc scire non est.

Verum enim scire est, rei naturam primum cognosce, secundo loco accidentia, ubi accidentia res habet. Ex quo sequitur demonstrationem syllogismum scientificum non esse, imo nihil esse, ut quae solum accidens inesse demonstret secundum te, (mihi enim tantum abest ut aliquid demonstret, ut potius abscondat, nihilque aliud agat quam turbare ingenium) rei vero

Omnis scient. fictio.

Supponere est quae ignoramus admittere.
Ignarorum excusatio.

Qui ignorat principia ignorat et rem.

Scientiarum imperium

Scientia communis Regina.

Vana contentio Dialecticorum.

Dialectici pueris similes.

Causa diuisionis scientiarum.

Omnia in unius orbis compositionem conspirant.

Ignorata una re, ignorantur et reliqua.

Verum scire, primum naturam rei nosse, deinde accidentia.

Demonstratio syllogismus scientificus non est. 6 Metaph.

- definitionem supponat. Nihil ergo sciunt quicumque demonstrationibus fidunt, ab eisque scientiam expectant: qui etiam has damnant, nihil per te: et ut modo probabo. Ergo nil scimus omnes. In scientia igitur, si definitionem admittas meam, tria sunt, res scienda, cognitio, et perfectum: quorum quodlibet sigillatim nobis expendendum erit, ut inde colligamus nihil sciri. Res primum quot sunt? Forsan infinitae, non solum in indiuiduis, sed in speciebus. Negabis infinitas. At non probabis finitas: nec enim vel minimam earum partem numerare potuisti: ego vix hominem, et equum, et canem noui. Ergo de hoc iam nil scimus. Nam nec tu finem omnium rerum vidisti, finitas tamen asseris: nec ego earum infinitatem vidi: infinitas tamen esse coniecto. Quid certius? videris tu: mihi nihil. Sed quid infinitas ad rei unius cognitionem, dices, impedire potest? Multum per te: principia enim cognoscere oportet ad cognoscendam rem: forsam materiam et formam: at in infinito infinitae materiae forsam sunt distinctae specie: (quanquam tu materiam specie ab aliquo distingui nolis, ut qui eam omni forma priues: de quo postea) De formis nullum dubium: at de infinito nulla scientia. Sed dices, infinitarum etiam rerum eadem materia esse potest. Verum quidem: sed etiam potest non eadem esse, proindeque multiplex.
- Aliae enim res forsam sunt a nostris omnino diuersae, quas nullus nostrum nouit. Quod vero potest et esse et non esse, dubium est quod eorum sit. Scientia autem de eo quod est, quodque aliter esse non potest, per te est. Nec necesse est infinitas esse res ut diuersa sit materia: nam et tibi qui finitas credis nondum constat, nec constabit unquam (possum tamen falli) an materia coeli eadem sit quae horum inferiorum. Quin et an non spiritibus propria est materia, quamuis simplices dicantur? Sane.
- Asseris tu plura esse eorum genera, pluresque subinde differentias. Ergo conueniunt aliquo communi: id per te materia est: differuntque alio: id forma. Accidentia vero nonne et illa habent materiam propriam? Tu vocas genus eorum materiam: differentiam vero formam. An astrorum eadem quae coeli materia? non scis: videtur quod non. Ergo et principia quae, quotque sint ignoratur, quamuis finitae sint res. Nec stabitur unquam in principiis: sed hominis principia sunt elementa: horum, materia haec et forma haec: huius materiae et huius formae alia simpliciora: leonis, asini, ursi itidem: sic in infinitum. Atque de formis nil dubium, quod in infinito erunt infinitae. At principia praecognoscere oportet. Dices elementa non esse principia, de quo postea. Imo nulla erunt principia. Infiniti enim principium nullum est. Sed sint finitae res: nil scies magis. Nec enim primum nosti principium omnium necessarissimum: quare nec et reliqua, quae ab eo deriuantur.
- Nil ergo scimus. Deinde in rebus aliae a se, ex se, in se, per se, et propter se tantum sunt, (liceat nobis ita loqui) qualem dicunt primam causam Philosophi, nostri Deum: aliae omnes ab hoc, non a se, non ex se, non in se, non per se, non sibi solis, nec propter se: sed aliae ab aliis, ex aliis aliae, aliae in aliis, aliae propter alias. At utrasque res cognoscere oportet. Deum autem quis perfecte nouit? Non videbit me homo et viuet. Proinde solum
- Nil sciunt qui demonstrationibus fidunt
- Res forsam infinitae.
- Infinitas rei unius cognitionem impedit.
- Infinitarum rerum eadem potest esse materia: et potest esse multiplex.
- An coeli materia eadem sit quae horum inferiorum non constat.
- Spiritibus sua est materia.
- Accidentia suam habent materiam. Non eadem astrorum et coeli materia. Licet aliter Scaliger.
- Formae in infinito sunt infinitae.
- Et si finitae sunt res, nil tamen scimus.
- Rerum diuisio uniuersalis.
- Deum nemo nouit.

Exod. 35.
Paul. Rom. I.

Omnium rerum concatenatio.

Omnia cognoscere oportet ad unius perfectam cognitionem.

Scientiae sibi fauent. Una scientiae sine aliis perfecte sciri nequis.

Exemplum connexionis rerum. Exempla antipathiae.

Exempla simpathiae.

Male Arist. 4. Phys. Tempus definit, numerum motus etc.

licuit Moysi videre eum per posteriora, id est, per opera sua. Unde ille, inuisibilia Dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur. Tum et illud nosse oportet, scilicet quae res quas causent, et quomodo, ut sciamus quid perfecte. Talis autem concatenatio in rebus omnibus est ut nulla ociosa sit, quin alteri obsit aut prosit: quinimo et eadem pluribus et nocere, et iuuare 5 plures nata est. Ergo omnia cognoscere oportet ad unius perfectam cognitionem: illud autem quis potest? Nusquam vidi. Et ob hanc eandem rationem scientiae aliae aliis fauent, et una ad alterius cognitionem confert. Imo, quod magis est, una sine aliis sciri perfecte non potest: proindeque coguntur aliae ab aliis mutuari. 10

Earum namque subiecta sic etiam se habent, ut unum ab alio mutuo dependeat, et aliud etiam mutuo aliud efficiat. Unde sequitur rursus nil sciri. Quis enim omnes nouit scientias? Subiiciam breue aliquod exemplum, ne haec improbata maneant. De homine sufficiet. Hic basiliscum odit: fertur enim eum hominis saliuia ieiuni interfici: basiliscus hominem et 15 mustellam, quae eum sola dicitur perimere: mustella basiliscum et murem: mus mustellam et catum: catus murem et canem: canis catum et leporem: lepus canem et viuerram. Atque satis haec sint de antipathia. Homo item non quocumque vescitur cibo, delectaturque: sed boue, ariete etc. Haec non quocumque oblato, sed feno, avena, palea: haec iterum non quacumque 20 terra, sed hac vel illa: haec rursus terra non omnia producit, sed haec vel illa: ad quod plurimum confert hoc vel illud coelum. Haec de sympathia. Quomodo haec omnia fiunt? Cuiuslibet horum naturam oportet nosse prius quam hominem probe noscas. Homo item quia nutritur, crescit, uiuit, generat, corrumpitur, ratiocinatur, statim quaerendum est de anima, et eius 25 facultatibus. Huius ratione, de plantis, qua anima uiuant: de animalibus: de inanimatis.

Contrariorum enim eadem est scientia. Generatio autem et corruptio a quo fiunt? a qualitatibus contrariis. Statim de his, de elementis, de superioribus corporibus: nam Sol et homo generant hominem: de introductione 30 animae, de introductione formarum, de actione et passione, de qualitate, de quantitate, de situ, de relatione: quia sedet, quia generat, quia calescit. Illud rursus quia in quiete sit: istud in instanti: hoc in tempore: videndum quid tempus, statim de coelis et eorum motibus: tempus enim est, ait ille, (licet male, ut suo loco videbimus) numerus motus secundum prius et posterius. 35 Quia mouetur motu recto et deorsum: illico quid sursum, deorsum: de centro mundi, de polis, partibus eius. Quia videt, et hoc media luce: statim de coloribus, de spiritibus, et speciebus, de luce, et luminoso, de Sole, astrisque. Quia corpus est, et est in loco: de corpore, de substantia, de loco, de vacuo. Quia locus finitus dicitur: de finito et infinito. Quia generat et generatur: 40 statim de causis omnibus usque ad primam. Quia ratiocinatur, de anima intellectiua et eius facultatibus, de scientia et scibili, de prudentia et reliquis habitibus, ut vocant. Quia interficit: quia nunquam contentus uiuit: quia pro patria vitam morti exponit: quia subleuat aegros et egentes: de bono, et malo: de ultimo et summo bono: de virtute, et vitio: de animi immortali- 45

tate. Quodcunque autem horum secum ducit omnes alias res, quas prosequi fastidiosum esset. Idem dicas de quacumque minima re. Id exemplo familiarissimo communis horologii cognosces. Si enim quomodo horas pulset scire velis, oportet ut a prima ad ultimam omnes circunspicias rotas: quid-
 5 que primam moueat, et quomodo haec aliam, et haec alias duas, sicque usque ad ultimam peruenire. Quod si praeter id quod horas pulset horologium, easdem etiam exterius in gnomone digito ostendat: monstret praeterea Lunae motus, aucionem, defectionemque: Solis item per Zodiacum discursum perfectum eodem quo in coelo fit tenore, (quae omnia et plura alia
 10 nos in portatili horologio secundum verum astrorum cursum ostendi vidimus) sane rem difficiliorem efficies, nec vel minimam earum rerum quomodo fiat percipere poteris, quin totam fabricam ex integro soluas, examines, singulasque partes et earum munus teneas. Idipsum tibi repraesentabit vitreus orbis admirabili artificio ab eximio Archimede Syracusano constructus: in
 15 quo omnes sphaerae, Planetaeque eodem modo quo in vera hac machina, et mouebantur et conspiciebantur: flatu per canaliculos et ductus quosdam omnia symmetrice agente. An non oportebat, si quomodo id fieret nosse vellet aliquis, totam perfecte machinam, eiusque partes usque ad minutissimam cum muniis callere suis? Idem in nostro hoc orbe existimandum est. Quid
 20 enim in eo inuenias quod non moueat et moueatur, mutet et mutetur, aut unum aut utrumque patiatur? Sed quanto plura in vero orbe et sunt et fiunt quam in Syracusano vitreo, tanto difficilius est illum, quam hunc totum complecti: non tamen minus necessarium ei qui scire vult. Vide quo peruentum sit.

Una solum scientia est, aut esset si haberi posset, in natura rerum:
 25 non plures, qua omnes res perfecte cognoscerentur: quando una sine aliis omnibus perfecte cognosci non potest. Eae quas habemus vanitates sunt, rapsodiae, fragmenta obseruationum paucarum et male habitaram: reliqua imaginationes, inuenta, fictiones, opiniones. Unde non inepte omnino dicebat ille, hominum sapientiam stultitiam esse apud Deum. Sed reuertamur unde digressi eramus, hincque collige unam esse omnium rerum scientiam. Quotiescumque enim de re aliqua incidit sermo, huius occasione de alia agendum, de alia iterum propter hanc, et tertio propter istam de alia. Sic in infinitum iremus, nisi in medio cursu pedem retraheremus, et id non sine scientiae detrimento. Unde lex illa in scientiis consurgit, Non omnia
 30 in omnibus. Videbant enim omnia ex omnibus sequi, ne tamen eorum scientia finem non haberet, limites statuere conati sunt, quos tamen seruare nequeunt: (quomodo enim limites seruabunt, quos natura non patitur?) unde eadem necesse est millies in eodem opere, et in diuersis repetere: quod facile ostenderemus in quolibet authore, sed longum esset. Nonne omnia
 40 quae in praedicamentis, dixit ille eadem in Physicis, et Metaphysicis repetit? Et quae in his, in aliis passim? Galen. autem noster quam prolixus est? Vix caput unum inuenias in quo non legas: «Et de his quamuis alibi fusius dixerimus, non nocebit si iterum breuiter quod ad propositum spectat repetamus: Vel, Hoc sufficit quod ad praesens institutum attinet, reliqua enim
 45 tali in libro reperies: aut denique similem aliam dictionem.»

Exemplum ab horologio.

Exemplum ab orbe vitreo Archimedis.

Omnia in hoc orbe mouent aut mouentur.

Una tantum scientia est.

Scientiae nostrae vanitas.

Hominum sapientia stultitia apud Deum.

Quare prohibeatur ne omnia in omnibus tractentur.

Arist. eadem pluribus in locis repetit. Gal. prolixus.

Examen rerum, liber paulo post edendus.

Non possumus per demonstrationes certas ad prima principia peruenire.

Species nihil sunt, aut imaginatio quaedam.

Varietas multa in indiuiduis.

De hoc Mathiol. Comment. in lib. 6. Diosco. c. 25.

De hoc Fallop. lib. ult. de re Anatom. et Amat. Lusit. Centur. 2. Cur. 69. in Schol.

De hoc. Amat. Lusita. Centur. 2. Cura. 76. Anus Atheniensis. Gal. 3. simpli.

Horat. 2. Sermo. saty. 7.

Quidam homines videntur Irrationales.

Quaedam bruta rationalia diceret. Gal. in oratio suasor. ad art. et Plutarc. in opusc.

Uniuersale falsum si particulare aliquid falsum.

Quod manifeste ostendit, ad unius rei cognitionem, aliarum etiam cognitionem necessariam esse, quando et ad unius productionem, conseruationem, aut destructionem, omnium aliarum concursus necessarius est, ut in rerum examine fusius probabimus. Idem confirmant etiam qui disputationem de re aliqua suscipiunt: tantum enim abest ut, si hominem animal esse probare instituunt, id efficiant, ut contra per medios syllogismos discurrentes ab uno in aliud, tandem deueniant vel ad coelum, vel ad inferos, secundum media quibus utitur probans, et secundum negata ab alio. Quod enim demonstrationis inuentor de eis tradit, per medias veniendum ad prima usque principia, ibique standum, fictio est: sicut et alia circa eandem rem dicta. Nec enim talia sunt certa, numerata atque ordinata media, per quae libere possimus procedere: neque principia in quibus animus quietus contentusque sistere possit. Quod si tu talia aliqua habes, gratum facies, si mihi mittas. Expectasne adhuc ampliolem inscitiae nostrae probationem? Dabo.

Vidisti iam difficultatem in speciebus. De indiuiduis autem fateris nullam esse scientiam, quia infinita sunt. At species nil sunt, aut saltem imaginatio quaedam: sola indiuidua sunt, sola haec percipiuntur, de his solum habenda scientia est, ex his captanda. Sin minus, ostende mihi in natura illa tua uniuersalia. Dabis in particularibus ipsis. Nil tamen in illis uniuersale video: omnia particularia. In his autem quanta varietas conspicitur? Mirum.

Hic omnino fur: ille homicida: ille non natus nisi ad Grammaticam: alius scientiis omnino ineptus: ab incunabulis hic crudelis et truculentus: nulla arte ille a vino arceri potest: a venere iste: a ludo hic: alter aut viso, aut etiam olfacto fele animo linquitur: ille pomum nunquam gustauit, nec alium gustantem videre potest: alter carnem: alter caseum: alius pisces: ex quibus omnibus nos quosdam nouimus. Alius numismata, vitrum, pennas, lateres, lanam, omnia denique vorat et coquit indifferenter: ille rosae odore aut aspectu labitur in syncopen: iste foeminas odit: haec cicuta nutritur: hic diu noctuque stertit: ego saepius libros iratus proieci, aufugi musaeolum: at in foro, in campo, nunquam nihil cogito, nec unquam minus solus, quam cum solus: nec minus otiosus, quam cum otiosus: mecum hostem habeo, non possum euadere: et ut ille ait, meipsum vito fugitius ut erro, iam sociis quaerens, iam somno fallere curam. Frustra: nam comes atra premit, sequiturque fugacem. Denique sunt homines quidam, quos maxime dubites an rationales, an potius irracionales vocare debeas.

At contra bruta videre est, quae maiore cum ratione rationalia dicere possis quam ex hominibus aliquos. Respondebis unam hyrundinem non facere ver, nec unum particulare destruere uniuersale. Ego contra contendo uniuersale falsum omnino esse, nisi omnia quae sub eo continentur ita ut sunt et amplectatur, et affirmet. Quomodo enim verum esset, dicere omnem hominem rationalem, si plures aut solus unus irrationalis sit? Si dicas, in hoc homine defectum esse non in animo, sed in corpore eius instrumento, forsitan verum dices, sed pro me. Nec enim homo solus animus est, nec solum corpus, sed utrumque simul: ergo altero defectuoso, defectuosus homo erit: quare nec

simpliciter homo: corpus enim de essentia eius est, quemadmodum et animus, et non corpus simpliciter, sed tale corpus. Ex quo sequitur ridiculum esse quorundam dictum, Animam scilicet hominis sub figura rotunda vel qualibet alia, quam ea qua omnes sumus, esse posse: illudque hominem fore. Qualem nescio an ipsi quandoque viderint. Si viderunt, mihi fauent. Nam illum eiusdem rationis cum nostris esse non crediderim: hominem tamen dicunt, et verum. Quis scit? Nullus.

Defectus in corpore etiam speciem videntur immutare. Stulta opinio.

Si non viderunt, cur talem fingunt, qualem forsitan natura producere non potest? Quod si potest, quomodo aeterna erit propositio illa, Anima actus corporis physici organici etc? Haec illorum scientia est. Quin et illud absurdus multo est, Nullus scilicet existentibus hominibus verum esse dicere, Homo est animal. Impossibile enim supponunt ut falsum inferant. Nam si in philosophia loquaris, nunquam homines deerunt: quia mundus est aeternus: si in fide, an deerit esse Christus dominus? Vides quomodo utrinque impossibile est suppositum tuum. At nonne scis ex praeceptore tuo, possibili posito in esse, nullum sequi inconueniens, impossibili autem admissio, plurima? Sed esto, sit possibile: si homo non est, quomodo homo animal erit? Pro essentia dicunt supponere verbum (Est) ibi, non pro existentia, solumque copulam esse. Proindeque propositionem illam aeternam esse, et in scientiis semper ita sumi: quin et ante creationem hominis veram fuisse propositionem illam: et in mente diuina omnes fuisse rerum essentias. Hinc de Ente et Essentia mira scribunt. Quid magis vanum?

Natura non potest hominem in alia producere figura, quam in qua nunc est.

Absurda alia opinio.

Homines non possunt deesse.

Impossibili admissio plurima sequuntur inconuenientia.

Inepte responsio.

Dialectici verba peruertunt.

Sic verba a propria significatione detorquent et corrumpunt, ut alius ipsorum sermo sit a paterno omnino diuersus, idem tamen. Cumque ad eos accedas ut aliquid discas, verborum, quibus antea usus fueras, significationes sic immutant, ut iam non res easdem et naturales designent, sed illas quas ipsi finxere, quo tu sciendi auidus, harumque nouarum rerum omnino ignarus eos de his subtiliter disputantes et disserentes, qualesque sibi in insomniis apparuere, miro tamen artificio referentes, audias, mireris, colas, reuerentisque ac acutissimos naturae scrutatores. Mirum quanta barbaries. Quid simplicius, quid clarius, quid magis usitatum verbo hoc (Est)? De eo tamen quanta disputatio? Pueri Philosophis doctiores sunt, a quibus si quaeras, an domi pater sit, respondent esse, si sit: Si quaeras an nequam sit, negant. Philosophus de nullo homine asserit esse animal. Nec illud absurdum minus est quod quidam astruere conantur, Philosophiam non alio idiomate doceri posse, quam vel Graeco, vel Latino: quia, inquiunt, non sunt verba quibus vertere possis plurima quae in illis linguis sunt, ut Aristotelis *ἐντελέχεια*, de quo hucusque frustra disputatur quomodo Latine verti debeat: Apud Latinos Essentia, Quidditas, Corporeitas, et similia quae Philosophi machinantur: quaeque cum nihil significant, a nullo etiam nec intelliguntur, nec explicari possunt, nedum vulgari sermone verti, qui res solum veras, non fictas nominibus propriis omnes designare solet. Huic adde friuolam aliorum sententiam verbis nescio quam vim propriam assignantium, ut inde dicant nomina rebus imposita fuisse secundum earum naturam. Quo ducti non minus stulte etiam quidam verborum omnium significationes ab aliquo

Vana alia opinio.

Friuola alia scientia.

Stulta alia.

trahere conantur: ut lapis, quia laedat pedem: humus ab humiditate, inquit. Et asinus unde? a te, quia sine sensu es: a enim Graece, et Latine saepe priuat: sinus, quasi sensus: ergo asinus, idem est quod sine sensu: et hoc idem quod tu. An non bona est etymologia? De aliis omnibus curiose magis, quam vere aut utiliter idem inquirunt: sicque omnia deriuativa aut composita 5 faciunt, nullum simplex nec primum: quod quam vanum ignarumque sit quis non videt? Si lapis dictio pro natura rei imposita est, ut dicis: an haec est lapidis natura ut laedat pedem? Non, puto. Sed esto. Quomodo (laedo) naturam damni quod significat repraesentat? Quomodo (pes) pedis naturam significat? In infinitum imus. Humus etiam ab humiditate 10 non dicitur: nam contra terra siccissimum est omnium elementorum per te. Sed sit humidissima, et inde dicatur humus, unde dicetur humiditas? Si aliud des unde haec dicatur, idem de illo quaeram. Iterum in infinitum. Si tandem cesses in aliquo, illud quidem non habebit quomodo natura rei, quam significat, ostendat. Ex eo enim omnia ante illud media naturam 15 rei repraesentare videbantur: quia ab aliis deriuabantur, quae aliquid significabant usque ad ultimum, quod a nullo alio deriuatur per te: alias enim iterum de illo quaererem. Quot autem simplicia sunt? Fere omnia. Praeterea si (panis) pro rei natura impositus est, quid Graece *ἄρτος* aut Britanice Bara, aut Vasconice Ouguia: quorum diuersitas in sonitu, in literis, in accentu tanta 20 est, ut nullo communicare dicas? Si unam solum dicas linguam pro rerum natura impositam esse, cur non item aliae? aut quae illa? Si dicas Adami primam, verum quidam est: poterat enim, quia rerum naturas nouerat, ut testatur author Pentateuchi: et tunc sane desiderandum esse ut Philosophia sua, aut quam habemus, suo etiam idiomate conscripta esset. Nec, si tu 25 dixisses tunc eam alio sermone doceri vel explicari non posse, quam illo Adami, ego idem negarem: sed dicis non nisi Graeco, aut Latino, quae pro rei natura imposita non sunt.

Quid quod perpetuo voces corrumpuntur: extantque Galli libri, Hispanique, in quibus verba plurima inuenias, quorum significata omnino igno- 30 rantur? Et apud Latinos nonne verba sunt obsoleta plurima, quotidieque de nouo alia finguntur? Idemque in sermone contingit, atque in aliis rebus ut usu continuo immutetur, tandemque tanta mutatio contingit, ut omnino degeneret et diuersus fiat: unde est quod periit iam omnino antiquus sermo Latinus in Italum nunc vulgarem transformatus: Graecus eodem modo. 35 Si qui autem libri superstitem utramque linguam seruant, adeo ab antiquo illo splendore differunt, ut si nobis sua lingua loquentibus adessent Demosthenes, aut Cicero, forsan deriderent. Nec hoc solum, sed hic ab illo mutuatur dictiones plurimas, ille ab alio: sicque puto nullam legitimam synceramque nobis superesse linguam. Nulla ergo vocibus rerum naturas explicandi 40 facultas, praeter eam, quam ab arbitrio imponentis habent: eademque vis (cani) ad significandum panem est ac canem, si ita placeat. Sunt quidem verba quaedam ab effectu, vel accidente aliquo rebus imposita, non tamen a natura. Quis enim rerum naturas nouit, ut secundum eas nomina illis imponat? Aut quae nominibus cum rebus est communitas? Illa vero sunt 45

Confutatio harum sententiarum.

Fere omnia nomina simplicia sunt.

Genes. 2

Dictiones perpetuo corrumpuntur, alterantur, miscentur.

Graecum et Latinum idioma nimis deprauata.

Nulla nobis sincera, legitimaque lingua superest. Voces non explicant rerum naturas.

Nomina quaedam ab effectu imponuntur.

Nulla verbis cum rebus conuenientia.

quae vocamus propria, ut si hominem risibilem voces, vel flebilem: in quibus tamen primitiua, scilicet risus et fletus, nullam vim habent, nisi quam ab arbitrio nostro acceperunt.

Sic alipes Mercurius, armiger, et similia composita. Sunt et alia quae similitudine sonus, voces imitantur eorum quae significant, proinde Onomatopeica dicta, ut cucurire gallinarum, crocitare coruorum, rugire leonum, balare ouium, latrare canum, hinnire equorum, mugire bouum, frendere porcorum, stertere dormientium, sussurrus aquarum, sibilus tinnitus, tympanum, clangor, et ille, Baubantem est timidi pertimuisse canem: et alter, Et tuba terribili sonitu taratantara dixit: et alius, Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum. Neque in his quoque aliqua naturae demonstratio eorum quae significant, sed similitudo sonorum. Minus etiam in verbis omnibus deriuationem quaerere oportet: aliter namque iretur in infinitum.

Nomina Onomatopeica a similitudine sonus.

Verg. 8.

Aeneid.

Non omnia nomina deriuantur.

Sed longius processimus, quam putaueram. Reuertor. Hominum ipsorum quanta varietas etiam in specie? alicubi omnes breuissimi sunt, pygmaei dicti: alibi praegrandes, Gigantes: alii omnino nudi incedunt: vilosi alii, totoque corpore capillati: quin alii omnino sermonis expertes ferarum modo in syluis degunt, cauernis conduntur, aut etiam auium ritu in arboribus stabulantur, sed et nostros homines si quando contingat rapere, maxima cum voluptate deuorant: alii de Deo et religione nil solliciti omnia communia habent, filios quoque et uxores: vagantur, nec sedem fixam habent. Contra alii Deo et religioni astricti pro his sanguinem intrepide fundunt. Quisque sibi propriam ciuitatem, domum, faeminam, familiamque habere vult, habitamque usque ad mortem tuetur: illi post mortem cum amicis viuis, uxoribus, et supellectile terrae aut igni mandantur: hi nil horum curantes inhumati manent: alter viuum se laniari, dissecarique in partes patitur et conatur: ille fugiendam mortem omnino censet. Non finem faceremus si omnes omnium mores recensere vellemus. An tu his eandem rationem, quam nobis, omnino putes? Mihi non verisimile videtur. Nihil tamen ambo scimus. Negabis forsitan tales aliquos esse homines. Non contendam: sic ab aliis accepi: his sunt pleni antiquorum recentiorumque libri, nec impossibile videtur: quin et aliqui forsitan sunt alii magis his a nobis diuersi in aliqua orbis parte, nobis nondum aperta, aut fuere, aut erunt.

Variae hominum conditiones variis moribus.

Nullus de omni quod fuit, quod erit, certum quid dicere potest.

Quis enim de omni quod fuit, quod est, aut quod erit certum quid proferre potest? Dicebas heri perfecta scientia tua, imo et a plurimis saeculis, totam terram Oceano circumflui, eamque in tres diuidebas partes uniuersales, Asiam, Aphricam, Europam. Nunc quid dices? nouus est inuentus mundus, nouae res, in noua Hispania, aut Indiis Occidentalibus, Orientalibusque. Dicebas etiam Meridionalem et sub Aequatore positam plagam inhabitabilem aestu esse, sub Polis vero et extremis Zonis propter frigus. Iam utrumque falsum esse ostendit experientia. Strue aliam scientiam, falsa enim iam prima est. Quomodo ergo aeternas, incorruptibiles, infallibiles, quaeque aliter habere non possint propositiones tuas asseris miserrime vermibus, qui vix quid sis, unde sis, quo eas, ac ne vix quidem scias? De aliis tum

Terrae diuisio pristina arguitur.

Falsa opinio de Zona torrida, et duabus extremis.

Rerum quarundam
prohibitus acces-
sus ignorantiam
nobis auget.

animalium, tum plantarum speciebus pro diuerso orbis situ idem dicere licet: tanta quippe in diuersis plagis eiusdem, ut vocas, speciei dissimilitudo est, ut diuersas dicas species, et sunt. Nil tamen ambo scimus: quippe qui formas utriusque non cognoscamus, per quas ipsae distinguntur. Addit etiam ad ignorantiam nostram rerum aliquarum prohibitus accessus nobis, vel propter locum, vel propter tempus, quarum maxima pars est.

Omnis cognitio nos-
tra a sensu est.

Hinc eorum quae in mari, quae in intima terra, quae in supremo aere, quae denique in supremis corporibus fiunt et sunt, maxima dubitatio. Nec sine ratione: omnis enim a sensu cognitio est: a quo cum illa percipi non possint, nec sciri subinde possunt: imo multo minus quam quae nobiscum sunt. De his enim quod sint non dubitamus, de illis autem plurima dicuntur, quae esse nec certum est nec ratio id cogit: quin quandoque contrarium, ut suo

Indecisae quaestio-
nes.

loco dicemus. Huc etiam spectat de pluritate mundi questio, de eo quod extra coelum est, et similes. Nec hoc solum, sed et in diuersis terrae partibus (quas unus et idem omnes perlustrare non potest, necessarium tamen est) propter nuper dictam rerum varietatem variae sunt hominum opiniones, nullaque scientia.

De his quae olim facta
sunt, et de his
quae fient, nil cer-
tum.

De his vero quae longo tempore ante nos facta sunt, de his quae postea fient, quis certi quid asserere potest? Huius occasione tanta hucusque de mundi principio, aut aeternitate inter Philosophos disceptatio, de eiusdem duratione et fine controuersia: cui finem nullus imposuit, quod sciamus, nec for-

Corruptibilis de in-
corruptibili iudica-
re recte non po-
test.

san imponet ex scientia. Quomodo namque corruptibilis de incorruptibili, finitus de infinito: denique qui per instans solum uiuit ac si non uiueret, est quasi non esset, de sempiterno certo quid ostendere valeat? Cuius (an sit) quaestio, quemadmodum et reliquorum, fundamentum est aliarum quaestionum, de qua penitus nil ipse nouit, nec nosse potest. At de his omnibus

Nobilissimae quaestio-
nes dubiissimae
sunt.

nobiliores sunt, maximeque necessariae ad aliarum omnium rerum cognitionem in Philosophia dubitationes, quarum ignorantia aliarum subinde inscitiam inducit. Quod vero nil perfecte sciri possit, humano modo, apparet ex eo quod Peripateticus cum reliqua schola conantur innumeris rationibus ostendere mundum esse aeternum, nec habuisse initium, nec habiturum finem: idque

Peripatetici mundum
aeternum faciunt.

persuasum est Philosophis. Unde Romanus ille Naturalem historiam suam inde auspicatus est. Et certe si humana ducaris ratione potius id iudicabis.

Plini. lib. I
Natura hystor. c. I.

Nam venisti in mundum iam factum, et pater tuus, et aui tui: discesseruntque illi, et discedes tu: videsque alios et nascentes et morientes, ipso manente. Nec est aliquis qui asserat aut voce, aut scripto, se aut vidisse mundi principium, aut vidisse alium qui viderit, aut qui audierit ab alio se vidisse.

Ratio humana mundi
aeternitatem sua-
det.

Ecclesiast. I.

Et, ut dicit Sapiens, «Generatio praeterit, et generatio aduenit, terra autem in aeternum stat. Oritur Sol et occidit, et ad locum suum reuertitur, ibique renascens gyrat per medium, et flectitur ad Aquilonem. Lustrans Uniuersa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos reuertitur. Omnia flumina intrant in mare, et mare non redundat. Ad locum unde exeunt flumina reuertuntur, ut iterum fluant. Cunctae res difficiles, non potest eas homo explicare sermone.» Audisti sententiam Philosophorum: tamen vides contrarium omnium esse verum, secundum fidem, mundumque et creatum esse, et finem habiturum, saltem secundum qualitates quas modo habet,

Mundus creatus est et
mutabitur, secun-
dum Fidem.

- Non enim anihilabitur, iuxta illud regii prophetae, «Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur, etc.» Quae quidem omnia sciuntur ex reuelatione diuina, non ex humano discursu. Nec enim id fieri potest. Unde diuinus legislator Moses, diuinam hystoriam suam diuino afflatus spiritu diuine a mundi creatione orditur, contra omnino ac fecit Plinius. Proinde 5 excusationem aliquam habet Philosophorum opinio: sed nullam pertinacia in non credendo, et contumacia in fidem. Sed regrediamur.
- Est et alia ignorantiae nostrae causa, rerum quarundam tam magna substantia, ut a nobis omnino percipi non possit: quo in genere Philosophorum 10 Infinitum est, si quod illud est: nostrorum Deus, cuius nulla mensura, nulla finitio, nec subinde a mente comprehensio aliqua esse potest. Nec immerito: comprehendentis enim ad comprehensum proportio certa esse debet, ut aut comprehendens comprehenso maius sit, aut saltem aequale (quamuis hoc vix fieri posse videatur, ut aequale aliud aequale comprehendat, ut vide- 15 bimus in tractatu de loco: sed nunc demus): nobis aut cum Deo nulla proportio, quaemadmodum nec finito cum infinito, nec corruptibili cum aeterno: denique eius collatione nihil potius sumus quam aliquid. Hac eadem ratione ille omnia nouit, ut qui omnibus maior, superior, praestantior, aut melius, ne collationem cum creaturis facere videar, maximus, supremus, praestantissimus sit. Quaecumque summo huic opifici propinquiora sunt, ea ratione 20 nobis incognita etiam sunt.
- Est aliud rerum genus his omnino aduersum, quarum tam minutum esse [pot] est, ut vix a mente comprehendi possit. Et harum maxima copia, cognitio maxime necessaria ad scientiam, fere tamen nullam habemus. Talia 25 forsant sunt accidentia omnia, quae pene nihil sunt: adeo ut hucusque nullus fuerit qui eorum naturam perfecte explicare potuerit, quemadmodum nec reliquarum rerum. Nil scimus; quomodo ergo explicabimus? Neque mirum est, si aliqui accidentia nihil in se esse iudicarint, sed solum quaedam nobis apparentia, quae pro varia nostri conditione dispositioneque varia apparent: 30 ut qui febrit, omnia calida iudicat: cui lingua flaua bile aspersa est, omnia amara. Alia adhuc in rebus superest inscitiae causa nostrae, aliquarum scilicet perpetua duratio, rursus aliarum perpetua generatio, perpetua corruptio, perpetua mutatio. Ita ut nec illarum rationem reddere possis, cum non semper viuas: nec harum, cum et numquam eadem sint omnino, et 35 modo sint, modo non sint. Hinc sit ut de generatione et corruptione disputatio sub iudice adhuc sit, de qua alibi quid sentiamus proferemus. Quot generationis? quot corruptionis modi? Illa ex semine, ex ouis, ex fimo, ex putredine, ex rore, ex puluere, ex limo, ex halitu, ex carie, ex pluribus aliis.
- Haec a calore, frigore, ruptione, dissolutione, oppressione, nec certus 40 forsant numerus est. Si de phoenice verum dicunt, ex cinere combusti parentis oritur vermis, ex quo alius sit phoenix. Vermiculi qui nobis sericum faciunt omnino exsiccantur, post longum tempus renascuntur, tanquam ex semine, ex granulis quibusdam aliis. Struthium oua fixe inspiciendo animare ferunt: Ursum lambendo efformare catulum. Ficus, nuces, ligna in vermes abeunt, 45 et lapidescunt. Arborum folia quarundam Iuuernae fluuio imminentium,
- Psalm. 101:
Genes. I.
Philosophorum opinio excusationem aliquam habet: pertinacia aduersus fidem, nullam.
Alia in rebus ignorantiae nostrae causa.
Comprehendentis ad comprehensum proportio esse debet.
Nulla nobiscum Deo proportio.
Deus omnia nouit.
Alia occasio in rebus inscitiae nostrae.
6. Metaph.
Accidentia nihil in se esse, dixerunt Pyrrhonicus et Epicurus, et Democritus. Laert. 9, et 10. Plutarc. in Colot.
Causa alia in rebus ignorantiae nostrae.
Multi generationis, et corruptionis modi.
Aristo. 5 de Gene. ani. Licet Scalig. De subt ad Card. Exer 7. contrarium dicat.

si in eum cadant, piscium naturam subeunt. Aliarum plurimum frondes in terram cadentes volitantia animalia efficiuntur. Gallae, triticum, folliculi lentisci, et populi, medulla cardui fullonum, caseus, caro, terebinthus in vermes mutantur et volucellos.

Et, quod magis mirandum, in Britanico Oceano, si verum narrat ille, 5
 auis anatis figura, rostro de putridis naufragiorum reliquis pendet, donec inde soluta pisces ad sui alii moniam quaeritet: quam Vascones Oceani incolas, Craban, Britones, Bernachiam, vocare ait. Addit et regi Francisco Galliarum allatam concham, cui intus auicula fere perfecta erat, quae alarum fastigiis, rostro, pedibus, haerebat extremis oris ostraci. Oua in Aegyptiis 10
 ad Cairum in fornacibus animantur, temperato ignis calore: et alicubi etiam in fimo. Inter pisces plures non dubito esse, et inter aues producendi modos. In his autem quae vita carent non pauciores. Destruendi totidem. Inter ortum et interitum quot mutationes fiunt? Innumerae. In viuientibus nutritio perpetua, auctio ad tempus, status, declinatio, generatio, variatio 15
 partuum, mutatio, defectus, additio, perfectio morum, actiones, opera diuersa, contraria saepissime in eodem indiuiduo: denique nulla quies. Nec mirum si aliquorum sententia fuerit, de homine uno post horam non asseri posse eundem esse, qui ante horam, non omnino explodenda, imo forsitan vera. Tanta quippe est identitatis indiuisibilitas, ut si punctum solum vel addas, vel 20
 detraxeris a re quapiam, iam non omnino eadem sit: accidentia vero de indiuidui ratione sunt, quae cum perpetuo varientur, subinde et indiuiduum variari contingit. Scio, dicis, dum eadem forma maneat, idem semper esse indiuiduum: ab illa enim unum quid dicitur: nec accidentium horum minutias identitatem mutare. Dixi identitati nihil mutandum, alias non idem omnino esse. 25

Una forma unum facit. Eadem forsitan informat semper, sed non idem: in hoc enim perpetua mutatio, ut in corpore meo. At ex utroque componor, ex anima praecipue, ex corpore paulo minus, quorum aliquo variato, et ego varior. Sed id alibi latius et oportunius. Atque hucusque de totis animalibus. Quod si partes respicias, multo maior dubitatio. Cur sic hae? Cur illae? 30
 an aliter melius? an peius? cur non plures? cur tot? cur tantae? cur tam paruae? Nunquam finis. In inanimatis idem. Quid igitur fixum de rebus tam mutabilibus, quid determinatum de rebus tam variis, quid certum de rebus tam incertis? Nil sane. Orta hinc proinde est de introductione formarum, earundemque principio tanta disceptatio, quantam nunquam finiet aliquis. 35
 Quod si addere velis monstra quae Indies fiunt, tot, tamque diuersa, maxime in homine, promiscuos sexus in aliquibus speciebus, et aliarum specierum indiuiduis: mixtas species, ut ex asino et equa mulus, aut ex equo et asina hinnus, ex lupo et cane lycisca, ex tauro et equa hinnulus, quae vulgata sunt apud nos: quanquam et ex canis et vulpis, tigridis, hyaenae, lupique, cum quibus misceri 40
 aiunt, coitu tertia species fieri debeat, ut et ex cameli cum equa, galli cum perdice, et si verum est quod de ossifrago dicunt, ex vulture et aquila gignitur.

In arboribus eadem mixtio cernitur et plantis aliis, ut in caulorapo, malopersicis, amigdalopersicis, et pluribus aliis, quibus insitione media acquiritur natura inter insitum, et id cui inseritur. Si denique addas muta- 45

Scalig. De subtil. ad
 Curda. Exercit 59.

Plu imae inter ortum,
 et interitum muta-
 tiones.

Homo idem non est
 post horam unam
 qui antea, secun-
 dum aliquorum
 sententiam.

Identitas est indiuisi-
 bilis.

Identitati nihil mutan-
 dum.

De partibus animalium
 maxima dubitatio.

De introductione for-
 marum quaestio
 non definita.

Aliae ignorandi occa-
 siones.

Aristo. 2 de generat.
 animal.

Occasio alia in rebus
 inscitiae nostrae.

tiones specierum, ut ex tritico saepe lolium, et ex lolio triticum quandoque, et ex secala auena fit: si mutationes sexus in quibusdam hominibus, a virgine in virum, ut illi dixere, rem omnino difficilem efficies, nec scies quid hoc, quomodo, a quo, quare. Minus ego. Atque in his quae anima carent
 5 maior mutatio, maior diuersitas in generatione, in corruptione. Amplius nobis sciendi ansam adimunt eiusdem rei varii, multi, sed et contrarii effectus: eiusdem contra effectus variae, multae, sed et contrariae causae. Exemplum unum (ne nimis prolixus sim, cum in rerum examine haec latius discutienda sint) tibi sit calor, qui idem generat, corrumpit: dealbat, denigrat: calefacit,
 10 frigefacit: attenuat, incrassat: segregat, congregat: liquat, cogit: exsiccat, humectat: rarefacit, densat: extendit, contrahit: ampliat, coarctat: dulcorat, amarescit: grauat, aleviat: mollit, durat: trahit, pellit: mouet, cohibet: laetificat, tristat. Quid denique non agit calor? Hic numen sublunare est, dextera naturae, agens agentium, mouens mouentium, principium principiorum, causa causarum sublunarium, instrumentum instrumentorum, anima mundi. Nec immerito in prima Philosophia antiqui plurimi ignem primum credidere principium. Merito Trimegistus ignem Deum vocauit. Optima cum ratione Aristot.
 15 Deum, ardorem coeli potuit appellare, licet coeli ardorem Deum esse non crediderit: proindeque in hoc a Cicerone male taxatur. Quid enim Dei Opt. Max. melius potentiam, virtutem, speciemque aliquam eius ineffabilis diuinitatis nobis suggerat igne? Ipsemet hoc insinuauit, in ardenti rubo fideli seruo se primum ostendens: et in columna ignis dilectum populum per desertum ducens: et in igneis linguis super electorum conuentum descendens. Vides quanta calor agat: simplex tamen accidens est, cuius ratio,
 25 sicut et aliarum rerum, incognita est. Quomodo tot obit munia solus? Difficile intellectu, difficillius dictu, difficillimum, vel impossibile forsitan, utrumque. Distingunt tamen id quod per se, ab eo quod ex accidenti fit: varietatem subiecti obiiciunt, quorum quolibet difficilior est primo. Quis hanc varietatem exacte nouit? Nullus.
 30 Solum probabilia quaedam dicunt: quod certo sciunt, nihil. Sed de his postea. Sufficiat nunc nosse, nos nil plane nosse. Eadem ratione a contrariis causis idem productus effectus ambiguitatem nobis parit maximam. Frigiditas et a motu sit, ut in cordis, thoracis, arteriarum, calidaeque aquae agitatione; et a quiete, ut si homo a motu calens quiescat. Caliditas itidem
 35 a motu in cursu: a quiete, si quiescat cor, aut bullientem aquam non moueas. Nigrities a calore, in Aethiopibus: a frigore, in demortuo, aut diu suspenso membro: praecipue si compressione spiritus per arterias transitus impediatur. Putredo, ab omnibus qualitatibus, dempta siccitate. Nec hoc solum, sed unum contrarium ab alio contrario producit: calor a frigore, in calce frigida
 40 macerata, in nobis, fontibus, terra, hyberno tempore: unde sententia, Ventres hyeme et vere calidissimi. Frigus a calore, in combustis corporibus calidis, in Aethiopibus, qui frigidi sunt interne, et nos etiam aestate. Quomodo haec fiant penitus non intelligo. Ergo nec alii? Non necessario concludo. Videtur tamen. Quid ipsi de his dicant audio: non tamen propterea rem
 45 magis cognosco. Idipsum ego cogitabam antea: sed non satiabat animum.

Hypoc. 6.
 Epide. Plin. lib. 7. Natura. Hysto. c. 4
 Amat. Lusit. cent. 2. Cur. 59.

Aliae ignorandi causas.
 Calor omnia fere agit.

Caloris virtus, et encomium.

Calore nos Deo communicare dicebat Pythag. Laert 8.
 Idem Epicur. unde Laert. 9. et Io. et Pythago. 8.

Nil magis Deum refert igne.

Exod. c. 3.

Exod. c. 14.

Act. Apost. c. 1.

Alia ignorandi occasio.

Hyp. 1.
 Aphor. 15.

Nam si quid perfecte cognouissem, non negassem, imo vehementer clamassem prae laetitia: nil enim foelicius mihi euenire potuerit.

Nunc autem perpetuo angor moerore, desperans me quid perfecte scire posse. Aut ergo solus ego omnium ignarissimus: aut mecum omnes alii. Utrumque credo verum. Sed scirem tamen aliquid, si alii etiam aliquid sciunt: nec enim verisimile est mihi soli omnino aduersam fuisse naturam. At nil omnino scio. Neque tu; plures aliae sunt in rebus nobis occasiones ignorandi, quas et longum, et inutile esset omnes huc transferre, cum in singulis earum tractatibus eas tibi videre liceat, et ipse ubique ostendam ubi de eis sermo fuerit. Solum unam aut alteram adhuc addam praecipuas. Rerum varietas, multiplex forma, figura, quantitas, actiones, usus tot tamque diuersi mentem sic nobis circumueniunt, aut melius, distrahunt, ut secure non possit quid vel proferre, vel sentire, quin ex alia parte obsideatur, et cogatur opinione cedere: sicque hinc inde varia nunquam sistitur. Si asserat albedinem (ut de coloribus sufficiat exemplum adduxisse) a calore fieri, arguit eam nix, glacies, Germani: si a frigore, cinis, calx, gypsum et os, usta. Si ab humiditate, haec: si a siccitate, illa. De nigredine totidem contingunt dubitationes.

Quid vero dicas de mediis? Quam temperiem illis assignabis? Atque extrema adhuc videntur manifestam habere causam, ut nix frigus, cinis calorem: quia utrumque sensu deprehenditur. Quid vero dicas de maculatis animalibus panthera, pardo, cane, et similibus? Quid de herbis, dracunculo, carduo argentato, trifolio maculato? Quid de floribus vetonicae altilis, violaeque variegatis? Quid de turcico phaseolo? Quid de auibus, pauone, psittaco? An pauoni, maculatis floribus, pardo, in eadem pinna, flore eodem, eodem capillo diuersa assignabis temperamenta? Atque permanentes colores sunt. Quid de Iride dices, de columba variegata, de vitro aqua pleno, et alio sine aqua: quae varie soli exposita, aut ex vario videntis situ tam varios proferunt colores? Merito mutus eris, ut et ego. In omnibus aliis, quae supra enarrauimus, multo magis. Nec unquam finis: quo plus scrutamur, plures sese offerunt tricae, magis confundimur, difficilius expeditur. Ubi enim multitudo, ibi confusio. Sic non immerito Philosophiam nostram liceat conferre Minois labyrintho: in quem ingressi regredi non possumus, nec explicare nos: Si pergamus, in Minotaurum incidimus, qui nobis vitam adimit. Hic finis studiorum nostrorum, hoc praemium irriti et vani laboris, perpetuae vigiliae, labor, curae, sollicitudo, solitudo, priuatio omnium deliciarum, vita morti similis, cum mortuis degendo, pugnando, loquendo, cogitando, a viuis abstinere, propriarum rerum curam ponere, animum exercendo corpus destruere. Hinc morbi: saepe delirium: semper mors. Nec labor improbus aliter omnia vincit, nisi quia vitam admittit, mortem accelerat, quae ab omnibus liberat. Sic qui moritur omnia vincit: tantumque abest ut verum sit quod ille dicit, ut contra omnino eueniat. Ait autem:

Ad summam sapiens uno minor est Ioue, diues.

Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.

Praecipue sanus: nisi cum pituita molesta est.

Alia causa inscitiae.

Calorum crusae dubiae.

Ubi multitudo, ibi confusio.
Philosophia Minois labyrintho similis
Tristis studiorum finis.

Labor improbus omnia vincit, quia vitam adimit.

Horat. I.
Epist. I.

Vide quomodo pituitam coactus aperuit tandem. Sed alibi contrarium dicitur, et verius.

Ipse licet venias Musis comitatus Homere.

5 *Si nihil attuleris, ibis Homere foras.*

Et idem Horat. melius inferius

Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos,

10 *Et genus, et formam regina pecunia donat.*

At bene nummatum decorant Suadela, Venusque.

Verum quidem id est nunc quod et ille alibi.

15 *Curia pauperibus clausa est, dat census honores,*

Inde grauis iudex, inde seuerus eques.

In pretio pretium nunc est, dat census honores,

Census amicitias, pauper ubique iacet.

20 Nihili sit doctrina, et cedunt armis togae, concedunt laureae linguae.

Nauci fiunt literati. Quid igitur nos consumimus? Nescio. Sic fata ferunt.

«Dedit Deus filiis hominum occupationem hanc pessimam, ut in ea occuparentur. Cuncta fecit bona in tempore suo: et mundum tradidit disputationi

25 eorum, ut non inueniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.» Non absimilis etiam videtur eadem Philosophi (ut unde digressi

eramur regrediamur) Hydrae Lerneae, quam Hercules expugnauit. Nostram autem non est qui vincat. Abscisso capite uno, emergunt centum

ferociora semper. Deest enim mentis ignis, qui perfecte rem unam cognoscens, reliquis defficultatibus pullulandi occasionem auferat. Concludamus:

30 Cognitio omnis a sensu trahitur. Ultra hanc, omnia confusio, dubitatio, perplexitas, diuinatio: nil certum. Sensus solum exteriora videt: nec cognoscit. Oculum nunc sensum voco. Mens a sensu accepta considerat. Si

hic deceptus fuit, illa quoque: sin minus, quid assequitur? Imagines rerum tantum respicit, quas oculus admisit: has hinc inde spectat, versat, inquirendo,

35 quid hoc? a quo tale? cur? et hoc tantum. Nec enim videt aliquid certi. Nonne hoc vult illius fabula? in qua grus vulpem ad prandium inuitans, ei

scyphum angasti oris vitreum pulte plenum obiecit: ad quem vulpes linguam, osque admouens, aliquidprehendere eius, quod videbat, ferculi cogitans, irrito conatu, vindictam grui, similem ab eadem vulpe antea passae

40 iocum, dedit. Simili ratione pictis uuis aues ille delusit: dum hae rostro impetentes, ut comederent, rostrum tabulae illidunt. Alter vero istum, velo sic affabre delineato, ut verum videretur, decepit: dum hic, quasi iam

vicisset tumidus, accurrens videndae picturae cupidus, velo coopertam credens, manum tabulae admouet, ut velum amoueat, tabulamque offendit solam.

45 Sic nobis natura res obiicit cognoscendas. Et hoc dicebat ille alibi: intellectum

I. Epist. 6.

Quid. I.
Pastor.

Philosophia similis.
Hydrae Lerneae.

Extra sensum omnia
confusio, dubitatio.
Sensus non cognoscit.

Naturam Aesopigrus
refert.

Zeusis: apud Plin. lib.
55 c. 10.
Pharrhasius: Plin. ibidem.

Aristot.

nostrum ad rerum naturas, sicut nicticoracis oculum ad Solis lumen, se habere. Per simulacra de rebus iudicat. An ergo rectum potest esse iudicium? Tolera-
bile id esset, si omnium rerum, quas scire cupimus, simulacra a sensu
haberemus. Nunc autem contra, praecipuarum rerum nulla habemus.

Solum accidentium, quae ad rei essentiam, ut dicunt, nihil conferunt: 5
a qua vera scientia est: vilissimaque sunt omnium entium. Ab his de aliis
omnibus coniectari oportet. Quae ergo sensualia sunt, crassa, abiecta,
(ea sunt accidentia, compositaque) nobis utcumque nota sunt. Quae contra
spiritalia, tenuia, sublimia, (ea sunt principia compositorum, coelestiaque)
nullo modo. Haec tamen natura sua cognoscibilia magis sunt: quia per- 10
fectiora, magis entia, simpliciora, quae tria perfectam cognitionem produ-
cunt. Nobis minus: quia a sensibus magis remota. Quae autem his magis pro-
pinqua, nobis magis cognita: non alia ratione, quam quia a sensu melior
dependet cognitio nostra.

Natura autem sua minime cognoscibilia: quia imperfectissima, fere nihil. 15
Ens vero cognitionis omnis: imo actuum omnium et motuum obiectum,
subiectum et principium est. Vides quanta in rebus nobis ignorandi occasio
praebetur. Videbis melius ubi ad earum explicationem venerimus. Haec
enim uniuersaliter solum dicta sint. At haec non demonstrant, sciri nihil.
Nec demonstrare id proposui: (ut, demonstrare, tua significatione utar) nec 20
possem. Nam nihil scitur. Sat est obiecisse tibi difficultates. Si has vin-
cere possis, aliquid scies. Sed non poteris: nisi tibi clanculum demissus
alius de nouo sit spiritus. Potest forsitan id fieri: sed nondum vidi. Nunc
vero de eo quod est, non de eo quod potest esse, agimus. Atque haec quae
in rebus sunt, minima sunt, si eis, quae in cognoscente sunt, obstaculis con- 25
ferantur. Qui namque perfecta, acutissimaque mente praeditus esset, incul-
patoque sensu, forsitan posset omnia vincere (ut tibi hoc gratis concedam:
licet non possit, etiam si perfectissima omnia nactus sit). Sed nunc con-
trarium apparet. Secundum igitur in definitione scientiae erat, cognitio,
in qua tria spectantur. Res cognita, de qua supra: cognoscens, de quo infra, 30
et cognitio ipsa, quae actus est huius in illam. De hac nunc. Sed breuiter
quantum poterimus. Proprium enim locum obtinet in tractatu de Anima.
Et sane difficilima est, perplexitatisque plena animae, eius facultatum, actio-
numque contemplatio: si quae alia. Praecipue vero in hac, quam more
quaerimus, cognitione. Cum nihil dignius sit anima, nil excellentius hac 35
unica cognitione.

Quam si perfectam haberet, Deo similis esset: imo Deus ipse. Nec enim
perfecte cognoscere potest quis, quae non creauit. Nec Deus creare potuisset:
nec creata regere, quae non perfecte praecognouisset. Ipse ergo solus sapientia,
cognitio, intellectus perfectus, omnia penetrat, omnia sapit, omnia cog- 40
noscit, omnia intelligit: quia ipse omnia est, et in omnibus: omniaque ipse
sunt, et in ipso. Imperfectus autem, et miser homunculus quomodo cognoscet
alia, qui seipsum non nosse potest, qui in se est, et secum? Quomodo abs-
trusissima naturae, inter quae spiritalia sunt, et inter haec anima nostra,
quae clarissima, apertissima, quae comedit, quae bibit, quae tangit, quae 45

Intellectus iudicat de
rebus per simula-
cra.

Accidentia vilissima
sunt omnium re-
rum.

Entitas, perfectio,
simplicitas cog-
nitionem perfectam
faciunt.
Melior cognitio nos-
tra a sensu est.

Ens omnium actionum
principium.

In cognoscente pluri-
ma sunt ad scien-
dum impedimenta.

In cognitione tria sunt.

Difficilima animae
contemplatio.

Cognitio perfectissi-
ma animae faculta-
tum.

Solus Deus perfecte
cognoscit.

Idem Plut. in Colotem.

Abstrusa naturae ho-
mo non nosse po-
test.

videt, quae audit, penitus non intelligit? Profecto quae nunc cogito, quae hic scribo, nec ego intelligo, nec tu lecta intellecta habebis. Iudicabis tamen forsitan pulchre et vere dicta. Et ego talia existimo. Nil tamen uterque scimus. Immerito proinde ille, licet doctissimus vir, Viuem absurdum vocat: quod mentis naturae perscrutationem obscuritatis plenam dicat. Imo ego, si illius opinio absurda est, absurdissimus esse volo: qui non solum obscuritatis plenam censeo, sed caliginosam, scabrosam, abstrusam, inuiam, pluribus tentatam, nulli superatam, nec superandam. Forsan ille, ut erat acutissimo ingenio, facilem habuit. Et sane perpulchre, et scite, ut plaeraque omnia de quibus egit, animam persequutus est. Sed non omnino absolute, non ex ordine, non totam. Plaeraque protulit, quae verborum ambitu exteriori mentem decipiunt, famemque affatim ingesta retundere videntur. Quae tamen, si penitus scruteris, tandem fucum produnt, remque, ut antea, difficilem reliquunt: ut suo loco ostendemus. Nunc autem quod ad praesens spectat negotium, subiiciamus. Quid cognitio? Rei apprehensio. Quid apprehensio? Apprehende tu ex te. Nec enim ego in mentem omnia tibi possum ingerere. Si adhuc quaeris, dicam, intellectionem, perspectionem, intuitionem. Si adhuc de his quaeris, tacebo. Non possum. Non scio. Distingue tamen apprehensionem, a receptione. Recipit enim canis hominis speciem, lapidis, quanti: non tamen cognoscit. Imo recipit oculus noster, nec cognoscit. Recipit anima saepe, et non cognoscit. Ut cum falsa admittit: cum tardo ingenio obscura offeruntur. Distingue etiam cognitionem proprie dictam, quam nunc descripsimus, quam tamen non cognoscimus ab alia improprie dicta: qua quis cognoscere dicitur ea, quae alias vidit, et memoria tenet propriis signis ornata.

Nam hac cognitione dicitur puer cognoscere patrem et fratrem: et canis dominum, et viam per quam iuit. Diuide denique omnem cognitionem in duas. Alia est perfecta, qua res undique, intus et extra perspicitur, intelligitur. Et haec est scientia, quam nunc hominibus conciliare vellemus: ipsa tamen non vult. Alia est imperfecta, qua res quomodolibet, qualitercumque apprehenditur. Haec nobis familiaris.

Maior tamen, minor, clarior, obscurior, variis denique partita gradibus, pro variis hominum ingeniis. Hanc duplicem faciunt. Aliam externam, quae per sensus fit: sensualem subinde vocant. Aliam internam, qua a mente sola, sed nihil minus. Aliter haec pensanda sunt. Unum cognoscens homo est. Una cognitio in omnibus his. Eadem enim mens est quae externa, et quae interna cognoscit. Sensus nil cognoscit: nil iudicat: solum excipit quae cogniturae menti offerat. Quemadmodum aer non colores, non lucem videt: quamvis hos excipiat visui offerendos. Tria tamen sunt quae a mente diuersimode cognoscuntur. Alia omnino externa sunt, absque omni mentis actione. Alia omnino interna, quorum quaedam sine mentis opera sunt. Alia non omnino sine hac. Alia partim externa, partim interna. Deinde, illa se per sensus produnt: ista nullo modo per hos, sed immediate per se. Haec denique partim per hos, partim per se.

Explicemus haec. Color, sonus, calor non possunt menti per se offerri, ut ea cognoscat, nisi sui speciem (per receptionem specierum nunc sensatio-

Scaliger immerito viuem corripit. Idem Heracli vide Laert. lib. 9. et Plutarc. lib. in Colotem.

Scaliger in animae tractatione defectuosus.

Cognitio, rei apprehensio.

Differentia apprehensionis, et receptionis.

Cognitio propria, et impropria.

Cognitio duplex.

Diuisio nulla.

Una cognitio ad omnia, sed diuersimode habita.

Tria a mente diuersimode cognoscuntur.

Quae menti per speciem offeruntur.

Quae per seipsa intellectu obiciuntur.

nem fieri recipiamus) organo ei recipiendae apto imprimant, quae eadem, vel sibi similis alia menti offertur, ut eam cognoscat, aut rem, cuius illa est species, per illam. Quae autem ab intellectu ipso omnino fiunt, quorumque ille pater est, et quae intus in nobis sunt, non per alias species, sed per seipsa se produunt et ostendunt intellectui. Talia sunt plurima quae sibi ipse fingit: 5 ut etiam cum pluribus discursibus aliquid noui excogitat, concluditque: et cum intelligit ipse intellectionem suam: et cum coniunctiones, diuisiones, comparationes, praedicationes, notionesque in se facit, ad eaque animum aduertens cognoscit per seipsa. Secundi autem generis sunt omnia interna cum intellectu eadem, quae tamen sine eius opera fiunt, aut sunt: ut voluntas, 10 memoria, appetitus, ira, metus, et reliqua pathemata, et quidquid aliud internum est, quod ab ipso intellectu cognoscitur immediate per se. Sunt denique plurima quae partim per sensus ad eum deueniunt: partim ab eo fiunt. Canis, magnetis natura nullo modo sensu capi potest. Vestita ergo colore, magnitudine, figura, per sensus ad animum defertur. Hic eam, illis 15 spoliatis accidentibus. Quod reliquum est considerat, versat, confert: denique naturam quandam sibi fingit communem, ut potest. Intelligentias in coelis mihi inculcant isti Philosophi. Ego audio quid dicant: sed non intelligo. Quamuis aliquid fingo, quod intelligentiam mihi referat. Aerem tactu utcumque percipio: sed sane nullam habet imaginem in mente mea: 20 nisi quandam, quam ego mihi finxi, corporis cuiusdam quasi incorporei: nescio quid. Vacuum eodem modo cogito. Infinitum comprehendo, nunquam finem comprehendendo: sed in media eius cogitatione quiesco coactus, cogitans, infinitum esse, quod in infinitum addendo, in infinitum imaginando, nunquam apprehensione terminabo. Sic speciem fingo terminatam quidem, 25 sed cuius neutra extremitas terminata et perfecta est, sed quasi defectuosa, cum hac notione, quod non terminata sit, nec terminabilis: quia ei in aeternum addi possunt partes infinitae ex utroque extremo. Quid facias?

Plurima agenda.

Infiniti figuratio.

Misera est conditio nostra. In media luce coecutimus, saepe lucem cogitavi, semper incogitatam, incognitam, incomprehensam reliqui. Idem est, si 30 voluntatem, intellectum, aliaque, quae sensibus non percipiuntur, contempleris. Certus quidem sum, me nunc haec, quae scribo, cogitare, velle scribere, et optare ut vera sint, et ut a te approbentur: non tamen hoc nimis curare: sed cum considerare nitor, quid sit haec cogitatio, hoc velle, hoc optare, hoc non curare, sane deficit cogitatio, frustratur voluntas, increscit desiderium, auge- 35 tur cura. Nil video, quod captare, aut apprehendere possim. Et quidem in hoc superatur cognitio, quae sine sensu de internis sit, ab ea, quae de externis per sensus habetur: in hac enim habet intellectus quid captet, hominis scilicet, lapidis, arborisque figuram, quam a sensu hausit: videturque sibi hominem comprehendere per eius imaginem. In illa vero, quae de internis sit, 40 nil inuenit quod comprehendere possit: discurritque hinc, inde, more coeci palpans, si quid tenere queat. Et id tantum. Contra autem certitudine vincitur cognitio, quae de externis per sensus habetur, ab ea, quae his, quae aut in nobis sunt, aut a nobis fiunt, trahitur. Certior enim sum, me et appetitum habere, et voluntatem: et nunc hoc cogitare, modo illud fugere, detes- 45

Collatio cognitionis quae per sensus, et eius quae sine sensu sit.

tari, quam templum, aut Socratem videre. Dixi, de his quae in nobis aut sunt, aut fiunt, nos esse certos quod in re sint.

Nam de his, quae discursu, et ratiocinatione de rebus iudicando opinamur, et colligimus quod ita in re sint, ut nos iudicamus, incertissimum est.

5 Certiusque multo mihi est, chartam hanc, cui inscribo, et esse, et albam esse, quam eandem ex quatuor elementis compositam: et haec in ea actu esse: et formam aliam ab illis eam habere. Denique, si ea quae in nobis sunt, aut a nobis fiunt, demas; certissima omnium cognitio est, quae per sensus sit: incertissima omnium, quae per discursus. Nam haec non vere cognitio est: 10 sed palpatio, dubitatio, opinatio, coniectatio. Ex quo illud rursus emergit, scientiam non esse, quae per syllogismos, diuisiones, praedicationes, et similes alias mentis actiones habetur: sed si fieri posset ut, quemadmodum externas rerum qualitates quomodocumque sensu percipimus, sic internam rationem cuiuscumque rei amplecteremur, tunc vere scire diceremur.

15 At hoc nullus unquam potuit, quod sciamus. Unde nihil scimus. De cognitione porro, quae de internis: et de alia, quam non cognitionem, sed opinionem voco: quae per coniunctiones, negationes, comparationes, diuisiones, et alias mentis actiones sit, suo loco amplius agetur, ubi utriusque inscitia manifestabitur. Nunc autem de ea solum, quae de externis per sensus habetur, nonnihil dixisse sufficiat. In hac duo sunt media: quandoque 20 tria, aut quatuor: sed duo semper, per quae sensatio fit: sive illa intro, siue ex transmissione fiat. Nec enim nunc id nos morabitur. Alterum internum, oculus. Alterum externum, aer. An per haec aliquid perfecte cognoscitur? Nequaquam. Nam non per aliud cognosci debet, quod perfecte 25 cognosci debet: sed per seipsum ab ipsomet cognoscente immediate. Nunc autem rerum substantia per accidentia, quae sensibus percipiuntur, se prodit: aut contra his se abscondit. Mens, de rerum substantia per fallaces sensus informatur, aut alias decipitur. Quomodo ergo perfecte aliquid scire possimus? Atque de substantiis rerum scientia esse debet, ex te. De acciden-

30 tibus vero an perfecta cognitio? Hoc minus. Iuuabat unum, quod scilicet percipiuntur sensu. Nocent plura, quod nil pene sunt: quod ad mentem nec ipsa perueniunt, sed eorum imagines solum: quod denique sensum saepissime fallunt. Hoc propter medii, tam externi, quam interni, varietatem in substantia, situ, et dispositione. Sufficiat de uno, aut altero sensu dixisse. 35 De visu. Qui etiamsi perfectissimo organo fiat, et sensuum certissimus, nobilissimusque sit, saepissime tamen fallitur. Externum medium varium esse solet: varie proinde sensum afficit. Aer, commune, res videtur melius referre: omnis enim coloris expers apparet. Aqua aliter representat. Haec naturalia. Artificialia plurima, vitrum, cornu derasum, cristallus, et similia.

40 Cui horum credes? Visu non solum colores discernuntur, sed magnitudo, numerus, figura, motus, distantia, asperitas, luciditas: et quae ad haec referuntur: ut aequalitas, similitudo, velocitas: et horum contraria. Aqua, obscura reddit corpora, bina, maiora, alias minora, alterius figurae, crassiora, mobilia, laeuia. Nec semper hoc, sed alias aliter. Aer quandoque 45 crassa, in Austro, obscura, magna, duplicia in Echo, in Sole, in Luna: quando-

Ea quae discursu inueniuntur, incerta an sint.

Certissima cognitio a sensu. Incertissima a ratione.

Scientia non est quae per syllogismos habetur.

Quomodo scientia haberi debet.

In cognitione quae per sensus, duo sunt media.

Non per aliud cognosci debet quod perfecte cognosci debet.

De accidentibus quare non perfecta cognitio.

Accidentia saepe nos fallunt.

Visus perfectissimus sensuum.

Varia media per quae visus sit. Visu quae discernantur.

Aqua varie refert.

Aer varius in representando.

Vitrum, cornu, crystal-
lus ut lubet refe-
runt.

Quando aeri creden-
dum.

Simplicem aerem nul-
lus vidit. Idem per-
petuo mutatur.
Duo media in visu per
vitrum.

Experimentum.

Quae ad substantiam
medii externi refe-
rantur.

Situs rei varius, va-
riare solet sen-
sum.

Aristot. demonstratio
de propinquitate
Planetarum unde
occasionem sum-
psit.

que contra. Quin et picta quandoque sculpta, viuaque apparent: sculpta quoque saepissime viua. Vitrum, cornu, et cristallus ut lubet, maiora, minora: crassa, tenuia: eiusdem coloris, varii coloris: pro artificis denique voluntate. Hinc tot speculorum, specillorumque diuersitates. Quod horum melius refert et verius? Nescias certo. Si aerem dicas, et negauero, non probabis. Sed volo. At quandoque maiora, aliquando minora refert. De colore multo maior dubitatio. Quando illi credendum? Quando naturae suae magis propinquus, minusque ab extraneo affectus. At quis illius naturam nouit? Quis simplicem vidit? Perpetua mutatio a Sole, Luna, et aliis superne: inferne, terra, aqua, et mixtis. De vitro et aqua idem censendum: imo difficilior solutio. Duo enim sunt externa media in visu, qui per vitrum aut aquam fit, aer, et illa. Monetam vasculo lato impone: humi residere fac vas: a quo eo te semoueris, donec monetam non videas amplius. Tunc iube aqua impleri vas: videbis statim monetam, et maiorem quam antea. Cur non poteras antea per aerem videre, cum per te optimum sit medium? Cur nunc maior apparet moneta? Nescimus. Opinari licet aliquid tantum: et nos id dicemus cum ad rerum examen ventum erit. Atque haec de substantia externi medii: ad quam etiam referuntur crassities, vel tenuitas, magnitudo, vel paruitas, figura haec, vel illa medii, per quod videtur aliquid. Haec enim quamuis in aere non omnia reperiantur: tamen in factitiis mediis multum variare faciunt rem visam.

Crassum enim vitrum aliter ostendit, quam tenue: quadratum aut rotundum aliter, quam triangulare: magnum aliter quam paruum. Ostendunt id variae fabricatae cristalli, vitrique normae, per quas res erectas, vel inversas, huius, vel alterius coloris, figuraeque videas: denique diuersas ab eo quod sunt. Multum mare et ipsum coeruleum conspicitur, et quae sub eo sunt, eodem colore notat. Paucum contra album. Quomodo fit id? Nescis. Nec ego. Situs rei varius variare solet etiam sensum. Medii itidem. In specillis id manifestum est: si oculo admoueras aliter referunt, quam si paululum remoueras. In aere non minus. Lucerna cominus aequalis apparet, oblonga, quieta, parua, fulua: eminus rotunda, radians undique, et inaequalis, scintilans, et mobilis (unde Aristot. demonstrationem suam assumpsit, ut probet Planetas esse prope nos: quia non scintillant) magna, clara, et sine colore. Quae longe sunt, obscura apparent, parua: quae prope nimis, aut non videntur, aut aliter quam sunt. Quid facies? Medium tenendum. Ubi est medium illud? An ad duos passus, aut quolibet alio certo numero? Qui longe a nobis est, etiamsi celerrime currat, tamen lente ad modum moueri videtur: praecipue si deorsum ex alto, aut contra inspicias. Quae sensim fiunt sensum effugiunt: ut radii motus in horologio. Quomodo certo iudicabis? Ignoras. Magis ego. Nec vero hoc parum scire refert. Hinc enim emergit perpetua dubitatio de magnitudine stellarum: ut de distantia, de celeritate, de loco taceam: quae omnia inde videntur pendere. Quae enim ad manus habemus, licet utcumque identidem, et diuersis sensoriis, si communia sint, explorare, et certius proxime cognosse. At illa quis potest?

Nec illa solum. Si e longe baculum aquae semiimmersu videas, contortus, aut refractus apparebit.

Dices integrum tamen esse: quia alias expertus es. At fractus sit, apparebit nihilominus fractus. Non enim hic valet contrariorum ratio. Asseres integrum esse, superiori ratione: et tamen falsum est. Quid facies, nisi ab aqua extrahere possis? Dubius manebis. In coloribus vero quantum intersit situs, ostendit Iris, vitrum aqua plenum, columba variegata, sericae telae ex diuersis contextae coloribus, vicinitas corporis splendentis alterius coloris (ut etiam, si plano perpendiculariter imponas auream, argenteamue laminam: multoque magis si deorsum inclines): quae omnia huc atque illuc mota varium admodum referunt colorem. In quo situ verum ostendere colorem dices? In eadem parte modo ruber, nunc fuluus, dein caeruleus. Quis horum prior? Dubitare tantum licet. Numerum autem, figuram, motum, magnitudinemque a vario variari situ, (quod ad sensum intelligimus, non in se) non est quod prolixius ostendamus: cum id quotidiano usu experiri possis. Atque sufficient haec de situ.

Situs colores variat.

Numerus, figura, motus, magnitudo, a situ variantur.

Varia dispositio externi mediis sensum variat.

Externi mediis variam dispositionem ea, quae per id referuntur, variare est necesse. Iam partim diximus. In crasso aere obscura apparent omnia, parua. In tenui contra. In prato omnia viridia fiunt. Circa rubra, aut crocea, his notantur corpora. In multa luce videre non licet: Praecipue alba, aut maxime lucida corpora. In tenebris minus. Circa has, vel illam, dubie, et fallaciter. Quod medium? Designa tu. Sed et in aere, artificioso igne illustrato, alii ac alii videntur colores, aliaque figurae, pro materiae ignis varietate. Si medium vitrum sit, aut cristallus, pro horum coloribus, variisque figuris, et consistentia, aliter, atque aliter res significantur. Haec media sunt, per quorum medium res videntur. Alia vero per superficiem ostendunt.

In mediis quae per superficiem ostendunt nulla constantia.

In his nulla constantia. Quot figurae monstrosae, ridiculae, multiplicatae, inuersae, truncatae? Quid non fingunt specula? Quid de his iudicabis? An figuram vides illam? Non est: quomodo videas? Vides tamen: quomodo id? Non sine ratione ignoras. Transeamus iam ad internum medium, in quo tot contingunt difficultates. Elato oculo uno, aut in transuersum deducto, (quanquam aliter Arist. senserit) binae res apparent. Unde mirum, quod qui strabismo laborant binas res omnes non videant. Sed rationem in rerum. Examine reddemus. Idipsum illud contingit, si in latus recumbens, corpus aliquod coram te habeas, quod inferiorem oculum cooperiat. Tunc enim superior oculus omnia, quae infra corpus illud sunt, percipiet: alter vero solum corpus illud: nec distincte, sed nubis modo. Sic altero, quae post corpus sunt, inspiciente, altero ipsum corpus, simul videmur videre corpora duo, quorum unum supra aliud est. Facilius autem id experieris, si oculum unum ad externum angulum mouens, quae a latere sunt respicias. Tunc enim altero oculo illuc vergente, nasus se obiicit videndus, apparetque umbrae modo ea, quae ab altero oculo videntur, superinducere. Eodem modo si digitum oculis praesentes, non tamen eum inspicias: Sed ad ea, quae aut post eum, aut ad latera sunt, animum vertas, duplex nihilominus apparebit. Idem continget, si ambos oculos ad nasum vertas: duplicia omnia videbuntur.

In interno medio tot difficultates, quot in externo.

In transuersum ductus oculus binas res refert.

- Moto oculo uno, quae videntur, moueri videntur. Imo ex duabus apparentibus rebus, altera mouetur, quiescente alia. Sed et altera ad dextram, ad laeuam altera mouetur, si librum inspiciens, oculos per seipsos sine digiti adminiculo iugiter moueas, lineas solum respiciens non legendo. Accedit etiam ad haec oculi situs profundus, vel eminent, natura aut casu. 5
- Quorum maxima in videndo diuersitas. Multoque magis, si altero profundo, alter emines sit. Si quoque elatior alter, alius depressus: sed hic manifestus error. Illic autem, ubi uterque aut profundus, aut eminent, nullus. Ad situm etiam refertur maior, aut minor palpebrae commissio, aut apertio. Si lucernam inspicias conuiuentibus oculis, apparebunt plurimi radii ad oculos 10 protendi: mouenturque ad motum palpebrae: si omnino aperias quiescunt, nec tam longi sunt. Sufficiant haec exempli causa: ex quibus tu alia complurima coniectari, experiri que poteris. Colores a vario oculi situ non minus, quam a vario rei videndae, medii que situ mutantur. Sed iam dictum est. Haec tu forsani minimi facis: nec scientiam impedire posse cogitas. At longe 15 aliter res habet. Mouerunt enim haec illos, ut et de omni quod sensibus apparet, dubitarent: et crederent, colores non in rebus permanentes esse: sed a luce fieri, variari que. De quo alibi dictum a nobis est, ut videbis. Sed iam pergamus ad substantiam. Interna media quinque numerantur a Philosophis, visus, tactus, gustus, auditus, olfactus. Diuersae horum omnium 20 substantiae. Proinde et diuersae etiam res ab eis percipiuntur: sunt tamen quaedam communes. Tetigimus supra: magnitudo, numerus, figura, etc. Percussionem unam videt oculus: binum audit ictum auris: si non vidisset oculus sine dubio duos iudicasses fuisse ictus. Esto coecus: percutiam bis: aut ego semel: alius autem procul a me, statim post me, quasi alter Echo. 25 Dices ab aliquo monitus, si nunquam vidisti, Echo esse: et falsum. Imo vide. Iubeo alium clam post me percutere. Dices Echo, non est. Currente equo iudicat saepissime auris duos esse. Aut si duo sint, aequali tamen gradientur passu, unum; imo oculus, si e longe sit: si plura sint quae moueantur, magis utrumque fallitur. In magnitudine non minus, quod oculus paruum, 30 auris magnum: et contra. In figura multo magis decipitur oculus, quam tactus: quemadmodum et hic minus, quam ille in magnitudine.
- Quae prope sunt, distantissima quandoque videntur visui, et auditui: magis tamen huic: alias contra. Non minus fallitur tactus in distantia: cui si magnum calidum adsit, etiamsi longe: tamen prope iudicat esse, propter 35 magnam, impressionem. Naribus quoque saepissime imponitur. Quid multa profero? Nil certius sensu: nil eodem fallacius. Cui credes? an auri? an oculo? Lupum auribus tenes. Sequere. Accedit maximum: horum omnium instrumentorum variae dispositiones, quae ut plurimum nos aberrare cogunt. Varii oculorum colores, varia temperamenta, consistentia, substantia, 40 quantitas, situs, perspicuitasque spirituum, et humorum, qui in eis habentur, an non maximam diuersitatem pariunt in videndo? Quod si medice magis agatur, tunicarum substantia, optici nerui eadem, et quantitas spirituum, humorumque haec omnia, et perspicuitas, quantum visum variare solent? Saepe ab externa causa muscas, floccos, aranearum telas, et similia 45
- Oculi situs visum variat.
- Quae ad oculi situm referuntur.
- Colores ab oculi situ variantur.
- Philosophos quid mouerit aliquos dubitare de omni sensibili.
- Pyrhronici, Democrit. et Epicur. id assererent. Vide Laert. 9 et 10. Plutarc. contra Colotem.
- Interna media quinque.
- Pro varia medii interni substantia varia est cognitio.
- In figura, et magnitudine magis decipitur oculus quam tactus.
- Nil certius, nil fallacius sensu.
- Sensoriorum variae dispositiones sensum variant.

videre videmur: cum tamen non sint. Oculo inflammato, omnia rubra apparent: bile perfuso, citrina: si humor pupillae incumbat, perforata, aut velo obducta, aut magna aut parua, aut dupla, aut obscura. Vitia haec sunt morbosa: sed sanorum alii longe, alii prope: alius clarius, obscurius alius: 5 hic magna, ille parua: hic rubra ille crocea videt. Nullus denique aut perfecte, aut eodem modo ut alii. Quid ergo prohibet per oculum tot obnoxium mutationibus, imo et in se tam varium, per aerem non minus, imo magis mobilem, et incertum, res varias, incertas, instabiles, aliter atque ipsae sunt, nos percipere? perpetuo falli? nunquam certi aliquid deprehendere, 10 nec proinde asserere posse? Oculus vero omnium sensorium praestantissimum, certissimumque est. Quod si ad alia te conuertas, multo maius dubium. Quomodo quod calidum semper est, de calido aut frigido recte iudicabit? Sumus autem semper calidi. Qua ratione fit, ut, qui in termis, aut balneis arte factis sunt, frigidam iudicent urinam, et aquam tepidam: falso per te. An non 15 quaecunque tangimus, aeri exposita sunt, et ab eo afficiuntur? an non ab eodem nos perpetuo afficimur? an non et hic ab aqua, terra, et astris? Quid igitur cogit, aquam frigidam dicere? Quid aerem calidum? Multum calidis, minus calida frigida apparent. Tales forsitan sumus nos. Ergo aqua calida. Hyeme, quia a frigido maxime afficimur externo, nuper hausta a fonte aut puteo 20 aqua calida apparet, quia minus frigida: aestate quantumque calida, aer, si curras, vel flabello moueas, frigidus videtur: cum tamen per te calidus sit: et tunc temporis multo magis. Quid ergo caliditas? Quid frigiditas? Ut videamus quae calida sint, aut quae frigida, ratio nil hic potest. Quis eorum rationem nouit? Nullus. Sensibus committendum iudicium. At etsi sensus optime perciperet, discerneretque qualitates illas: non tamen proinde sciret: sed solum cognosceret, quemadmodum rusticus asinum suum a vicini boue, aut suo distinguens. Nunc autem nec hoc praestare potest tantum. Quid ergo scimus? Nihil. Discurre per alios sensus. Minus. At haec est potior cognitio nostra. Quid faciet mens sensu decepta? Decipi magis. Falso 30 uno supposito, plurima infert: hinc alia (paruus enim error in principio, magnus est in fine). Tandem ubi falsitatem videt, (veritas namque unica est, et sibi constans) regreditur: quaerit locum defectus causam. Non inuenit: suspicatur hoc, vel illud medium. De hoc iterum quaerit, an verum, an falsum. Nosse non potest: quia supra sensum est. Probabiliter agit. Sic in infinitum. 35 Nulla conclusio. Perpetua dubitatio. Age, in te experire. Non impono. Si tecum essem: facile verbis ostenderem omnia dubia esse: at charta non tot patitur: et properamus ad rerum examen: in quo experientia hoc indigitabo. Ex superioribus potuisti utcumque videre. Melius deinceps videbis. Insequor definitionem meam.

40 Iam dictum est de re: et de mediis ad cognitionem: nunc de cognoscente. Quot in hoc ignorandi occasiones? Innumerae. Vita breuis: ars vero longa, imo infinita: aut potius ea quae arti subiacent, aut quibus ars subiacet. Occasio autem praeceps: experimentum periculosum: iudicium difficile. Nec vero solum seipsum praestare oportet oportuna facientem: sed et assidentes, 45 et exteriora. Mirum, diceres Aphorismum in nostri gratiam factum fuisse,

Quod calidum semper est, de calido et frigido iudicare non potest.

Ab aere perpetuo afficimur.

Aer a supernis et infernis.

Nil cogit aquam frigidam, aerem calidum dicere.

Ratio nil potest in sensibilibus.

Mens sensum decepta magis decipitur.

Innumerae in cognoscente ignorandi occasiones.

Hyp. I.
Aphor. I.

in quo difficultates eius, qui aliquid scire debet, proponuntur: quas tu partim iam vidisti, partim videbis nunc. Sic incipiamus ab incipiente homine: hunc enim in Aphorismo, per eum, qui oportuna facit, intelligimus. Semel natus hic cerea moles est, fere omnis capax figurae, tam in corpore, quam in anima: sed magis in hac. Ita ut non male tabulae rasae, in qua nihil pictum est, con- 5
feratur: nec tamen omnino bene, in ea omnia depingi posse, asseratur. Nec enim omnes ad literas apti sunt, etsi omnia necessaria illis subministrentur. Atque an in anima depingi possent rerum naturae? infiniti? vacui? Non videtur. Nunc autem non est. Duo ergo in nuper nato sunt: nil actu impressum: potentia plura, vel pauca: haec, vel illa. Omnia, nulli. Est haec passiva poten- 10
tia tantum: cui opponitur passiva alia impotentia: qua quis pluribus, vel paucis, his, vel illis omnino ineptus est. His duabus communicant nobiscum etiam bestiae aliae. Quippe psyttacus prima illa potentia sermones imitari potest humanos: quos simia secunda impotentia non potest. Haec contra, prima potentia plurima ad hominis imitationem exequitur, quae psyttacus ob secun- 15
dam impotentiam nequit. Sic inter homines hic ad Grammaticam ineptus omnino: ad navigationem maxime aptus. Ille contrario modo. Est autem nobis potentia activa, qua carent bruta, quaque scientiae inveniuntur, et artes. Sed de hoc, ubi de Anima, latius agetur. Nunc sufficiat adduxisse haec, ad ea quae sequuntur, intelligenda. Quam pauci ergo ex tot hominum millibus 20
scientiis apti sunt, etiam his quales habemus? Vix unus, aut alter: perfectae autem nullus. Ostendo. Perfectus homo sit oportet, qui perfecte aliquid scire debet. An aliquis talis est? Quod vero talis esse debeat, vide. Animam tu quidem dicis in omnibus aequae perfectam (eius naturam ignorans, ut alibi monstrabimus): corpus vero in causa esse cur hic doctior, ille minus, ille 25
nullo modo. Volo. An anima nostra satis perfecta est, ut aliquid perfecte sciat homo? Non. Sed sit. Cui ergo minus perfectum corpus est, minus perfecte sciet: cui magis, magis: cui maxime, perfectissime. Hoc enim rationabilius videtur colligi ex te, quam contrarium. Cui datum est perfectum corpus? Nulli: vel clamante medico: aut si daretur, non nisi per instans dura- 30
turum. Quod si neges, non probato tunc: alias probaturus. Petam tamen aliquod a te: et scio quod non dabis. Ignoras enim, ut et ego. Perfectissimum autem cum Gal. voco corpus, quod temperatissimum quod pulcherrimum. Atque ille temperatissimum tantum (licet et compositiones meminisse debuisset, propter instrumentarias actiones) perfectissimas 35
edere operationes omnes vult. Inter quas intellectio, a qua scientia pendet, primas tenet. Sed et id ratione fulcitur. Fuere medicorum quidam, qui asseruere, medicum, ut perfectus esset, omnes morbos prius pati debere, quam perfecte de his iudicare posset. Et non videtur omnino inepta opinio: licet satius esset tunc non esse medicum. Nam quomodo de dolore senten- 40
tiam feret rectam, qui nunquam doluit? Quos autem et dolores, et morbos in nobis ipsis experti sumus, melius in aliis et dignoscimus, et curamos. Sic quomodo coecus, aut luscus, de coloribus? surdaster, de sonis? paralyticus, de tactilibus qualitatibus iustum ferat iudicium? Perfecte ergo videat oportet, qui de coloribus: audiat, qui de sonis: palpet, qui de tactilibus: gustet, qui 45

Semel natus cerea moles est.

Non omnia in anima depingi possunt.

Duo in nuper nato.

Passiva potentia.

Passiva impotentia.

Potentia activa.

Pauci apti scientiis.

Perfecta cognitio perfectum requirit hominem.

Anima nostra satis perfecta non est ut aliquid perfecte sciat.

Nullus homo perfectum corpus habet.

Quid perfectissimum corpus.

Intellectio actionum omnium perfectissima.

Plato etiam 3. de Re- pub.

Bonus medicus morbos omnes pati debet.

Melius morbos in aliis curamus, quos experti in nobis sumus.

de gustabilibus: moueatur, qui de motu: digerat, qui de digestionem: doleat, qui de dolore: imaginetur, qui de imaginatione: memoretur, qui de memoria: intelligat, qui de intellectione perfecte iudicare velit.

Alias, ut inquit Gal. erit nauta ex volumine: qui securus in scamno sedens, optime portus, scopulos, promontoria, Scyllas, et Charybdes depingit: denique nauem per culinam, aut super mensam optime ducit. Si vero mare consendat, eique clauum triremis committas, in scopulos, in Scyllas, in Charybdes, quas tam bene norat antea, infliget. Aut ut ille, qui in foro deperditum asinum, aut canem, propriis describens signis proclamat: quem tam si coram habeat, non cognoscat. Et hac ratione dicitur Christus Dominus miserias humanas subire voluisse: ut expertus calamitates nostras, magis misereretur. Melius enim qui pauper aliquando fuit, pauperi, qui captiuus, captiuo, qui denique miser, misero: quam qui nunquam pauper, captiuus, miser, illi, isti, huic, compatitur. Perfectissimum ergo corpus requirit perfectissima cognitio. Sit haec ultima ratio. Perfecta omnia perfectis gaudent, a perfectis fiunt, et per perfecta. Quid perfectius creatione? A solo perfecto, perfectione ipsa, Deo fit. Quo medio? Perfectissima eius potentia, quae sola perfectissima, quia infinita sola, quia ipse Deus: Reliqua omnia perfectiora a perfectioribus fiunt. Quae a corporibus coelestibus fiunt, ab imperfectiori fieri non possent. Ratio horum omnium. Agens, in passum utcumque abit, transit. Quodlibet enim cupit in se aliud transformare. Quod non potest, nisi se illi communicet. Dumque hoc agit, ab alio repatitur: dum hoc conseruare se in suo esse conans (quod etiam inditum est omni enti: unde et illud sequitur, velle scilicet in se aliud conuertere: ne sui unquam finis eueniat) partim resistit: partim, aliud in se conuertere etiam volens, quantum potest suam in agens extendit, et exercet potentiam, imprimitque vim: sed quia inferius illi viribus est, vincitur in pugna, cogiturque alterius vexillum sequi, et se in illud inserere, primo exuto habitu. Si ergo agens perfectum est: et actio perfecta esse debet: et media ad actionem exequendam: et patiens quod actionem recipit, in quantum hanc recipit: licet aliter imperfectum sit. Quod si actionem non sequatur patientis conuersio in agens, saltem opus, quod a tali actione fit, perfectum a perfecto agente est, imperfectum ab imperfecto. Orta enim, ut dicunt medici, attestantur suis principiis. Quod quid est, id agit: et quale quid, tale agit, mediis ubique idoneis. Talia sunt quae agenti similia. Sic enim melius ambo in patiens conspirant. Perfectum ergo agens melius perfectis adiutum instrumentis, et mediis, in patiens aget, opusque intentum peraget, quam imperfectis. Vide id in omnibus, tam naturalibus, quam voluntariis actionibus. Sol perfectissimum omnium corporum (unde plurimi Deum illum existimarunt) quam edit actionem? Perfectissimam: similem Dei actioni. Hic enim creat: ille generat omnia: qui secundus est a creatione gradus. Sed differunt. Nam Deus a se, solus, ex nihilo, et sine medio, aut instrumento creat. Sol a Deo potentiam habens, cum homine, ex semine, et medio calore hominem generat. Licet quandoque etiam sine congenerante plurima solus generet, ut murem ex stercore, ranam ex puluere cum pluuiis, locustam, pulicem, culicem, laceratam, scarabeum, pediculum, et plurima alia animalia: et inter plantas phili-

Perfecta omnia perfectis gaudent: a perfectis, et per perfecta fiunt.

Agens in passum transit.

Causa repassionis.

Omni enti inditum est se conseruare.

Passio fit ob debilitatem.

Agens perfectam actionem, et opus edit perfectum.

Orta attestantur suis principiis.

Media idonea sunt quae agenti similia.

Sol perfectissimum omnium corporum.

Pythago. et Aegyptii. vide Laert. 8 et Plutarc. de amore.

Differentia inter creationem, et generationem.

tidem, ceterach, politrichum, adianthum, lichenem, pulmonariam, viscum, fungum: et inanimata omnia, aurum, argentum, lapides, gemmas omnis generis: et elementa ipsa ex seipsis inuicem. Sed obiicies forsam Solem corrumpere etiam: quae est pessima actio, et imperfecta, si generatio perfecta est. At non ita habet. Nec enim corrumpit, sed dum generat, necessario corruptio sequitur. Quod autem generet primo, patet. Prius enim est ens non ente: actus priuatione, dignitate, praestantia, et natura. Corruptio autem non ens est, priuatio, destructio huius entis, nihil. Ergo prior generatio corruptione. Ergo ad illam sequitur haec: non contra. Ergo generat Sol primo: corrumpit ab euentu, et ex consecutione. Quod inde etiam manifestum sit. Nullum enim ens propter nihilum agit, aut nihilum intendit. (Unde et neque malum per se: malum enim priuatio boni est, quasi nihil) omnia namque propter finem. Nihil autem finis enti esse non potest. Finis enim perfectio est: quae inter entia primas occupat. Nihil priuatio, destructio, defectus, mera entis negatio. Quo alio quam infestissimo nihili nomine nil ipsum vocabo? omnino perfectioni, entique oppositum, inimicum. Nil denique.

Quis illud intendet? quis quaeret? Omnia naturaliter id fugiunt. Nil me, praeter hoc nihil, perterret, tristat, animo prostrat: dum cogito, me aliquando illius aulam inuisurum: nisi fide, spe, et charitate comitata, metum hunc, nihilque, simul eius causam, destrueret, meque confirmaret, post compositi huius dissolutionem, indissolubilem cum Deo Opt. Max. nexum promittendo. Sol ergo perfectissimum omnium corpus, corruptionem intendat, efficiat? Generat ergo. Quo medio? Calore, omnium qualitatum perfectissima, praestantissima, actuosissima. Videbis hoc in rerum Examine. Lucem tu etiam addis: sed ego non consentio. Tamen pro me stat. Illustrissima res est lux, amicissima, charissima. Vitam huic conferunt: ut mortem tenebris. Exhilarat nos. Ea media pulcherrimas omnium res cognoscimus, plurimas. Deus se lucem vocat. Sine luce coecutiamus, obdormimus, obmutescimus, tanquam mortui vagamur, nec solum nos discernentes, nedum rerum naturas cognoscentes. Vides quantum in tenebrosa, nubilosaque nocte silentium? Pene alterum chaos videtur, mors. Sane sine luce viuere nollem. Utriusque parens Sol, utroque, calore scilicet et luce, ad generationem utitur, et tu vis. Quod vero non ad corruptionem, ostendunt haec eadem. Accedente ad nos Sole omnia reuiuunt, renascuntur, pullulant, germinant, frondescunt, florent, fructificant. Animalia frigore torpentia, et semicorrupta, omninoque corrumpeunda, si diutius abfuisset astrum, e latebris exeunt, ad motum promptiora fiunt, laetantur, currunt, saltant, gestiunt, canunt, ad generantis astri aduentum apta generationi fiunt, in hanc laeta feruntur. Denique ver et aestas generatio sunt, et vita. Ego tunc solum viuo. Abeunte autem a nobis dextro Dei oculo, (sic enim Solem libet vocare) omnia languent, torpent, labuntur, pereunt. Quid autumnus et hyems nisi perpetua mors? Mortem frigidam, gelidam, rigidam, horridam, pallentem vocant poetae, et merito. Vitam contra floridam, virentem, vegetam. Mors a frigore est: vita a calore: calor a Sole. Hic ergo perfectissimus omnium corporum, perfectissima omnium qualitate, calore, perfectissimam omnium actionum naturalium, generatio-

Sol non corrumpit primo.
 Ens prius est non ente, et actus priuatione.

Nullum ens nihilum intendit, neque malum per se.

Finis perfectio est.

Omnia fugiunt nihilum.

Calor omnium qualitatum perfectissima.
 Sol non agit luce.

Luce media pulcherrimas res cognoscimus.

Accessu Solis omnia vigent, recessu torpent.

Ver et aestas generatio sunt et vita.

Hyems et autumnus mors.
 Mors a frigore: vita a calore fit.

nem scilicet, edit. Haec de naturalibus. In voluntariis autem, nonne pictor, sculptor, cytharedus, melius pinget, sculpet, pulsabit, si perfectioribus, quam si imperfectioribus utantur mediis et instrumentis? An bene canet raucus, saltabit claudus, scribet qui inconcinnam habet manum? Qua quidem manu
 5 quod perfectius a natura excogitari potuit instrumentum? Nullum sane, ut optime Gal. noster prosequitur. I. de Usup. Perfectissimum autem omnium animalium homo, ad perfectissima inter coetera animalia opera edenda, perfectissimo etiam omnium eguit instrumento. An si imperfectius fuisset istud, potuisset ille tam perfecta exequi munia, totque, quam ex-
 10 quitur. Non, cogito. Sed quorsum tot? Huc: ut probemus: omne perfectum producere perfectum, et uti perfecto ad eius productionem.

Generatio perfectissima actionum naturalium.

Quid inde? Hoc. Humana anima perfectissima omnium Dei creaturarum, ad perfectissimam omnium, quas edere potest, actionum, perfectam scilicet cognitionem, perfectissimo eget corpore. Quid? dices: a corpore
 15 non pendet intellectio, nec ab eo ullo modo iuuatur, sed solummodo ab animo perficitur. Hoc falsum est, ut alibi probauimus. Vanum est dicere, animum intelligere, ut et audire. Homo utrumque agit: utrobique corpore, et animo utens: et quodcumque aliud cum utroque simul exequens: nihilque, non utroque fauente, conferente, agente. Sed, si in dictis tuis consistas,
 20 idipsum probatur. Cur hic doctior, ille minus? Animus aequè perfectus in utroque. Ergo in corpore defectus, ut tu dicebas. Ergo doctior perfectiori potitur corpore, quomodocumque illo utatur, siue ad imaginandum, siue ad intelligendum. Ergo doctissimus perfectissimo. Ille autem est vere sciens. Quale autem sit perfectum corpus, diximus iam. Cumque
 25 illud nusquam inueniatur, nusquam etiam perfecta cognitio, neque proinde scientia, quae idem est. Sed dices forsan: ad intelligendum non egere nos brachiis et cruribus: proinde etsi illa defectuosa sint, modo cerebrum bene habeat, sufficere. At deciperis: si membra a primordiis generationis prae conformata sunt, defectus fuit aut in materia ex qua facta sunt, aut in vir-
 30 tute formatrice. Utroque modo aliquod ex principibus membris, aut plura imperfecta sint necesse est. De materia non est dubium: ex eodem enim semine fiunt membra omnia.

Humana anima ad cognitionem perfectissimo eget corpore.

Vanum est dicere animum intelligere.

Perfectissimus homo, ille et pulcherrimus.

Ex eodem semine fiunt membra omnia.

Virtus autem non debilis primo per se est: sed quia deficiunt spiritus, aut temperies, eius praecipua instrumenta. Quocumque autem horum
 35 deficiente, etiam in internis defectus est. Sed etsi solum in externis esset, ab his internis communicaretur. Debilia enim extrema non perfecte attrahunt, retinent, coquunt, expellunt: unde sanguis inficitur excrementis. Ab hoc spiritus et membra interna: si post formatum perfectum corpus et natum, deformitas accidat: vel ab interna: vel ab externa causa accidit. Quo-
 40 modocumque contingat, interna etiam eodem modo, quo si a primordiis eueniret, alterat, et a perfectione disturbat. Denique perfectum corpus aut nusquam est: aut per momentum tantum durabit. Nullus ergo sciens. Nil scitur. Sed dices forsan: etiam imperfectum corpus scientiis aptum esse. Videtur enim difficile creditu, nullum ex hominibus scientiis idoneum. Ego
 45 vero hoc, ut et plura alia, libens concedo. Non tamen quodcumque. Nam

neque tu id vis: neque probaueris unquam. Certo ergo quodam temperamento praeditum esse illud necesse est. Quale est illud? Forsan non dabis. Sed esto, dederis. Hic nuper natus quot subit mutationes ab aere, loco, motu, cibo, doctrina? Cogita tumet. Si diues, deliciose tractatur, pinguescit, totus corporeus fit, ineptus ad studium. Anima enim et corpus utcumque contraria expetunt, per te, ut in Anima dicemus. 5

Quin neque parentes eum studio et laboribus consumi permittunt: sed in corporis, et ad corporis cultum componunt omnia: de moribus solum (et o utinam) modicum solliciti. Et (ut hominum maior pars facit, et quidem prudenter, natura ad hoc impellente) sanitati, et diuitiis, reliquisque, quae vitam beatam efficere possunt, studere docent: unde euenit ut tam pauci studio literarum incumbant; sed esto, permittant, et velint parentes: puer detrectat. Corpus enim otium semper expetit: labor nobis inimicus omnibus. Diuitiae reuocant animum, delitiae disturbant, pellicit mundus. Illeque sane summus mihi est Apollo, qui, cum huius seculi bonis frui queat, his neglectis, rerum contemplationi se dedit, miserrima omnium status permutatione. Sed rara auis in terris. Omnes aut ad laudem, aut dignitates, aut diuitias; vix unus scientiam amplectitur propter seipsam: sicque tantum quisque laborat solum, quantum sufficiat ad acquirendum finem, non scientiae, sed ambitionis suae. Egeni autem ad studia plurima aduolant, tristi principio, aduerso medio, turpi fine. Tristis enim egestas est, quae impellit, eadem impedit: eadem satiata finit scientiam pauperis. Non enim amplius student, quam ut eam fugere valeant. Hinc illud: Ingenium volitat, paupertas deprimit illud. Et illud: Diuinum ingenium plena crumena facit. Et ille: Quaerenda pecunia primum est: Virtus post nummos. Utque sine Cerere et Bacho friget Venus, sic Pallas. Psittaci proinde vino potio melius garrunt, discuntque: et quidam etiam homines. Unde: Foecundi calices quem non fecere disertum? Quid non tentare cogit fames? 20

Quid plura refero? Nunquam finem facerem. Sit haec conclusio. Studenti nullus finis esse debet alius, quam scire. Egeno vero hic aut non est, aut eo solum est, ut egestatem vitet. Quare qui propter ventrem studebat solum, hoc repleto obdormit, scientiasque post tergum mittit, quibus non delectatur, quia ineptus est illis: si vero aptus delectetur, impedit egestas: et hoc miserandum. Quod si adhuc et diuitem, et pauperem omnia necessaria habere ad scientiam contendas, et voluntatem non deesse, supponamus sic esse, vide quae sequantur difficultates. Incipiens uterque instruendus est. Quis enim tam foelix, ut ex se doctus euadat? Atque quot miseriae in instructione! quam pauci bonos nanciscuntur doctores! Hi vel propter praemii paruitatem, vel ob desidiam, vel ob inualetudinem, vel ob egestatem, (cui dum prouident, studio vacare nequeunt) vel ob inuidiam, vel ob metum, vel ob superbiam, vel ob amorem, vel ob inimicitiam, vel ob discipulorum ineptitudinem, (si talem de eis conceperint opinionem) vel (quod omnium pessimum, magisque crebrum) ob inscitiam: hi inquam ob haec omnia, vel plura, aut veritatem, si nouerint utcumque, celant, aut falsa docent. 40

Quo quid calamitosius tyroni euenire possit? Hic enim credit, ut et convenit, 45

Homo plures subit mutationes.

Anima et corpus utcumque contraria expetunt.

Cur pauci studeant.

Corpus otium expetit.

Omnes ad honores aut diuitias student.

Egeni plurimi ad litteras currunt.

Psittaci vino potio melius garrunt.

Studenti finis debet esse, scire.

Nullus ex se doctus euadit. Causae docendae falsitatis.

Tyro crede debet.

et necesse est incipienti: semelque ebibitum errorem, virum unquam in posterum, quacunque ratione id coneris, deponere potest. Tanta est recipiendi, retinendique vis puerilibus annis; praecipue si praeceptoris autoritas maxima fuerit. Unde illud: Quod semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu. Hinc illorum *Ἀπὸ τὸς ἐφα* tam illiberum, indignumque Philosopho. Hac ratione et ille cum incipiente simplex paciscebatur praemium: cum eo autem qui sub alio didicerat praeceptore, duplum: cum duplo etiam labore opus esset, altero ad eradicandum errorem, quem iam ebiberat, ad seminandam veritatem altero. Hinc Philosophorum sectae natae sunt: illudque, Iurare in verba magistri. Unde tot tantaque effundunt: hic pro defensione huius: ille contra, ut expugnet: volumina implent de intelligendo praeceptore: novas fingunt, infinitasque explicationes, intelligentias, distinctionesque, quas nunquam ne somniauit quidem ille.

Magna pueris recipiendi promptitudo.

Indigna Philosopho sententia. Timotheus.

Unde Philosophorum sectae, Vanae occupationes.

Quinimo et tam stulti aliqui sunt, ut omnia, quae ab hoc, vel illo authore tradita sunt, defendere se posse iactent: ad idque se parent nugis, tricisque adeo circunsepti, et armati, ut venatorem dicas, qui retibus turdos, fictoque sibilo aucupari tentet. Quibus ipsimet irretiti, seipsos explicare nequeunt: sicque incidunt in foueam, quam aliis parabant: moreque Aesopici aucupis, dum columbo insidiantur, a colubro capiuntur. Et quemadmodum ii qui tormentis utuntur bellicis, (hacquebutas, aut sclopetos vocant) dum, ut alium occidant, oculo admouentes uni, ut recta feratur glans, ignem pulveri immittunt, si obstructa nimis fuerit machina, contrarium experiuntur, quam volebant: recalcitrante scilicet illa, caputque illis confrigente. Sic hi dum aliis machinantur falsa, ipsi falsis inuoluuntur. Alii colligunt praecipua, Epitomesque faciunt. Alii in tabulas digerunt, in capita, in libros, quae ab aliis confuse scripta sunt. Alii contra ampliant, addunt, extendunt, commentantur, et commentantur plurima. Alii superstitione, fatuaque pietate, dissidentes conciliare, in pacemque omnino bellantes redigere conantur. Alii contra eadem sentientes inimicos faciunt, dum diuersa scribere, et intelligere affirmant. Alii opus hoc illius esse asserunt.

Stultitia eorum qui omnia quae ab alio dicta sunt, tuentur.

Inutiles labores.

Alii contra, sed alterius. In his autem omnibus probandis, quibus non utuntur argumentis? quid non fingunt? quid non tentant? quid non excruciantur? Si non sufficiant falsa probabilia, utuntur veris improbandis, contumeliis scilicet, inuectivis, famosis libellis, iurgiis. Denique his non contenti, ad arma veniunt, ut quae ratio non potuit, vis cogat, militum modo. Sic qui scientifici dicuntur, bruta fiunt. An non haec furor, et insania? Qui naturam inuestigare dicuntur, nil minus quam id agunt: dum quid hic, illeue voluerit, non quid hoc, illudue in natura sit, digladiantur: totamque in illis absumunt vitam, similes canis, qui visam umbram in aqua carnis, quam ore ferebat, hac dimissa, sectatur irritum, inanique conatu: tauroque, qui hominem sectans, inuento huius pallio, in id saeuit, hominis amplius non sollicitus, immemorque. Sic illi naturam quaerentes, ad homines se conuertunt, illam omnino relinquentes. Proinde nil ipsi sciunt aliud, quam psittacorum more referre ea, quae in aliis scripta inuenere, prorsus ignari eorum quae proferunt. Et horum quidem maxima in scientiis multitudo: qui autem naturam ipsam in

Pauci naturam in se contemplantur.

se scrutetur, vix ullus, aut saltem admodum pauci, quique apud illos, et vulgum indocti iudicantur. Nec mirum. Iudicat enim quisque pro natura sua reliquos. Sic doctus doctum iudicat, et laudat, quia percipit quae dicit: indoctus negligit, quia non capit: contra extollit inertem, quia idem cum eo sentit. Simile enim simili gaudet, dissimile respuit. Sub quocumque autem horum infoelix inuenis literas ebibat, ut frequentius ebibat, (foelicissimus enim ille est, qui sub experto magistro, vereque docto initiatus est, ut et rarissimus) actum est de eius scientia: nisi aliquo actus sydere respiscat.

Atque si semper sub eodem studeat doctore, (quod vix unquam fieri potest) semper errabit, si semel errauerit. Imo continuo magis errabit. Paruus enim error in principio, magnus est in fine: et dato uno absurdo, plurima sequuntur. Quis autem est qui semel non erret? Aut quis qui semel erret? Dubito an semper non erremus. Quod si a pluribus doceatur, hoc opus, hic labor est. Pauci quos aequus amavit Iupiter, aut ardens euexit ad aethera iudicium, diis geniti, potuere ab erroribus se expedire: tenent media omnia syluae difficilimae. Dum diuersi hi perpetua contentione se agitant, miserum incipientis ingenium misere distrabunt, dilacerantque. Hic illi hoc inculcat: ille contrarium persuadere conatur. Quis enim duos in omnibus conuenire vidit? Atqui maximum veritatis, proindeque et scientiae alicuius, certitudinis iudicium est doctorum concordantia. Veritas enim semper sibi constat. Contra vero nil magis arguit incertitudinem scientiae, quam diuersitas opinionum artificum. Quod comune est omnibus scientiae cuiuslibet doctoribus: ut inde colligas etiam quam parum certitudinis scientiis insit nostris. Sic debilem tyrunculum aduersi doctores trahunt in confusionem, ambiguitatemque. Qui subinde nescit quo se vertat: sed prout illi videtur vel huic, vel illi adhaeret: saepius decipienti. Hic enim plurimum garrit, ut mos est illis qui falsa astruunt: sicque pauperem iuenculum ad se trahit, qui victorem iudicat eum, qui magis clamauit. En tibi scientem. Sic multo tempore in his versatur procellis: saepius tota vita. Quod si ad methodum docendi accedamus, non hic erit minor difficultas, quinimo maior: siue eos, qui viua voce docent, spectes, siue qui scriptis. Eadem enim utriusque ratio. Porro maxima hinc discenti accedit vel utilitas, si bona methodo utatur doctor: vel difficultas, et damnum, si peruersa.

Nihil enim tantum in docendo momentum habet, quantum methodus: quae subinde tam varia hominibus est: quaque uti scire non minus laboriosum, ingenioque plenum est, quam utile: nec minus rarum, quam necessarium. Nullus proinde est qui huic plurimum non studeat, insudetque: paucique admodum, aut fere nullus, qui vel scopum attigerit, vel attigisse credatur. Cum enim ars infinita forsitan sit, ut iam diximus, vita vero omnium breuissima rerum, cui illam commensurare oportet vel docere, vel discere volenti, maximam nobis imponit curam, conantibus scilicet infinitum finito metiri, et quod magis est, comprehendere: unde tanta scriptorum varietas. Quorum hic artem contrahere (cui vitam producere non licet, quod potius esset, et necessarium) dum nititur, longiorem efficit viam, difficilioremque breuitate, subindeque obscuritate sua (Nam obscurus, fio dum breuis esse

Quisque pro natura sua reliquos iudicat.

Simile simili gaudet.

Foelix qui probum nanciscitur doctorem.

Paruus error in principio magnus est in fine.

Fere semper erramus.

Vix duo in omnibus conueniunt.

Veritas semper sibi constat.

Qui falsa astruunt plurimum garrunt.

Maxima utilitas discenti, si docens bona utatur methodo.

Laboriosum est scire methodo uti.

Pauci recta utuntur methodo.

Unde scribentium tanta diuersitas. Breuitas obscuritatem parit.

laboro) tempus nobis absumens, quod rebus intelligendis, non eorum scriptis impendi deberet: capitaque rerum solum nobis deuoranda dat. Alter dum artem fuse, ut est, prodit, in primis consenescit principiis, nosque cum illo. Hos, qui impatientes laboris sunt, quique acutiore ingenio, damnant: quod pluribus verbis, quae hi breuibus perciperent, inculcent. Laudant vero morosi et rudes, quibus nihil unquam satis explanatum.

Illos contra. Si quis medio scribat modo, (si quis forsitan sit) ab his omnibus improbatur: et quod non sat breuis, et quod insto breuior. Medium enim utrique extremo utcumque contrarium est. Ab iis solum commendatur qui medio etiam gaudent, et ipsi mediocres. Hi rari admodum, sicut et pulchra omnia, incognitique. Iam docti alii ab his iudicantur: ab illis contra. Hic loquitur compte, pulchreque: ille aspere, et rude. Aliorum hic labores surripit, pro suisque venditat, repetit alius integras suas paginas, sui immemor: hic omnia ubique miscet, et confundit, ille nuda omnia et indiscussa relinquit: garrulus hic, et sophista, ille seuerus, et grauis: hic nouorum inuentor acutus, ille veterum assertor ineptus. Quid denique dicam? Quis, omnibus placuit unquam? Nec natura ipsa, ut quam quidam damnare, increpareque ausi sunt. Tanta est in rebus varietas, ut natura in his lusisse cernatur, confusioneque nostra sibi placuisse videatur: ut nos eam hinc inde quaerentes, coram nobis existens deluderet, irrideretque. Nec in variis solum rebus varietas conspicitur. Idem homo modo vult, modo recusat: modo id asserit, tandem id damnat: iam hoc profitetur, de quo si eum mane quaeras, non meminit amplius, nec meminisse vult. Sed et in hac coeli parte nunc vigent literae, tandem omnimoda brutalitas. Illic olim omnia ensis et arma, nunc nihil habes praeter libros. Et, quod magis, haec opinio nunc placet omnibus, hic Doctor in pretio est, mane omnino aliter. Horum omnium exempla videbis si hystorias legas: adducam tamen unum, alterumue. Quid olim Aegypto, Graeciaque luculentius in literis? Quid in idolis colendis fertilius? Ubi illustriores viri, tum in scientiis quibuslibet, tum etiam armis? Nunc vero nec ibi musaeum inuenias, nec idolum, nec insignem virum.

In Italia, Gallia, Hispania nec per somnium doctor erat: omnia Mercurius, et Iupiter. Nunc hic sedent Musae, hic habitat Christus. Iam in Indis quanta hucusque regnavit ignorantia? Iam nunc astutiores, religiosiores, doctioresque sensim nobis fiunt. Sit hoc satis. Quid ergo faciet in tanta rerum varietate calamitosus iuuenis? Quem sequetur? Cui credet? Huic, illi, nulli. Sic ipse elegit, si liber sit. Sin minus, vel totus huic, vel totus illi, vel totus nulli. Quod horum melius? In omnibus fallacia et miseria. Si totus se dedat alicui, seruus fit, non doctus: illiusque dogmata quo iure, quaque iniuria tuetur quantum potest. Sic fit miles, qui ducem sequitur quocumque trahat, ut pro eo pugnet: non memor amplius sui, cum eoque perit. Sic iuuenis noster eiusque scientia perit, quoties si alicui pertinaciter adnectit. Nec enim sine dispendio veritatis quis potest iurare in verba magistri. Quod si omnibus aequae credat, aequaeque nulli: ut ab omnibus excerptat, quae sibi videantur, magis liberum hoc est: sed et difficile

Medium utrique extremo utcumque contrarium.

Nullus unquam omnibus placuit.
Natura confusione nostra sibi placuisse videtur.

Exempla successionis rerum.
Graecia olim illustrissima in literis et armis.

Discens non alicui astrungi debet.

magis. Quanto enim iudicio eget qui horum lites dirimere conatur? Quisque pro se suas habet rationes, argumentaque, ut sibi videtur, inexpugnabilia. Neque tamen inter hos iudicium ferre sine iudicis periculo est: qui pro quocumque tulerit sententiam, pro eo sibi standum etiam proponat.

Quod si male iudicauerit, sententiae suae poenam feret. Ignorabit enim 5
veritatem, sicut et alter pro quo male sententiam tulit quod pessimum est. Sed et pro quocumque sententiam ferat, cum eo contra alium semper illi pugnandum est: alio semper negotium fascente ambobus, nouaque fingente arma, quae repellere necesse est. Saepeque contingit, ut, quemadmodum 10
in bello quis, quanquam aequitate, armis, et viribus maior hoste sit, arte tamen et astu circumuentus pereat: sic qui veritatem tenet, tueturque, argumentis contrariis obruatur: quibus cum resistere nequeat, animo despondet, veritatemque deserit, ut hosti se dedat. Hoc ut saepe contingit, sic veritatem obfuscatur, dum qui falsa adstruit acutus est, subtilisque. Et hic promouit 15
ille syllogistica sua scientia, in qua optima consequentia ex falso quandoque verum sequitur. Sic verum nunc cum vero, nunc cum falso mixtum non discernitur: sed nunc verum falsum apparet, nunc falsum verum. Sicque qui melius retes syllogisticos extendere nouit, hic quod vult adstruit. Cumque ignari docendi essent veritatem, cauendumque omni modo ne deciperentur, praecipue quibus eam inueniendi non est potestas: ille contra eis insidias 20
struere docuit, quibus veritatem, si eam utcumque tenent, deserant: quam alias, nisi telis his circumuenirentur, tenerent. Sic vidi ego quandoque garrulum sophistam conantem persuadere ignaro cuiquam, album esse nigrum: cui hic: Ego non intelligo rationes tuas, quia non studui ut tu: bene tamen sentio, aliud esse album a nigro: argue tu modo quantumcumque 25
volueris.

Et sane memini, dum Dialecticae initiarer fere puer, a prouectoribus aetate, et studio in certamen saepe prouocatum, ut ingenii mei periculum facerent: qui subinde fallaces syllogismos mihi obiiciebant: quorum ego fallaciam non videns, aliquando onere premebar, falsaque concedebam, non 30
tamen manifeste falsa: cum tamen manifeste falsa sequebantur: tunc cruciabar admodum, si statim defectum non ostendissem: nec quiescebam donec inuenissem. An non satius fuisset, tempus, quod in quaerendo defectu syllogismi absumebam, in cognoscenda causa aliqua naturali dispendere? Denique apud hos syllogizantes ille doctior est, qui melius garrat: ille verum 35
protulit, qui decipulam optime construendo, socium, aut aduersarium vicit, eoque redegit, ut aut concederet infallibiles quas vocant consequentias: (quas negare esset ridiculum, et impium: plenae tamen sunt rimis, laqueisque, quos qui non videt, ab eis captus cogitur dare manus, concedereque quod alter volebat, falsum licet) vel cum captum se videat, nec tamen dolum percipiat, fer obmutescat. Hanc vocant scientificam syllogismorum doctrinam: qua nil ad scientias perniciosius. Quod ille ipse videns, caillatoriam aliam scripsit, ut ab illorum deceptionibus eriperemur. Sic venenum bibendum dedit: postea alexipharmaco curare tentat, et ipse venenoso. Sed fortius est primum: proindeque vincit plurimum, interimitque veritatem. Cui 45

Saepe quis sophismate
deceptus veritatem
deserit.

Quid prosit Syllogistica
scientia.

Verbosior doctior
est apud Dialecticos.

Syllogismorum doctrina
scientiis pernicio-
sa.

Aristot.
Elenchi.

ut resistant posteri, quot commenti sunt conditiones? quot alias fallacias? quot volumina suppositionum, indissolubilium, exponibilium, obligationum, reflexionum, modalium? Vide quanta subtilitas, et scientia, quanta eius vis. Iam altera Circe Dialectica est: in asinos eos conuertit. Nil certius.

Dialecticorum inuenta ut sophismatis resistant.

Dialectica Altera Circe.

5 Pontem struxere in medio scientiae suae, quem asinorum pontem vocant.

An non digni sunt auena, propter praeclarum inuentum? Prope pontem iacent asini depicti, Circeas bibentes aquas: quibus inebriati, circa pontem perpetuo rudunt. Mihique fere idem accidisset, ni Ulissis carminibus adiutus, incantantes vitassem pontis dominas Circeas syllogismorum figuras.

10 Quid non cruciantur miseri asini illi pro fulcienda antiqua habitatione? Quibus modis Dialecticam suam Circem honorant, defendunt, laudant, depingunt: similes Aeneae, qui sui oblitus, Italiaeque quam petebat, omnino immemor, effoeminatus, et vecors, lasciuia indutus clamys, Didoni factus in mancipium, huic totus studebat, hanc colebat unam: quousque a Mercurio monitus erubuit, cognouitque apertis oculis se misere illaqueatum esse: depositaque statim foemina, virum assumpsit, deincepsque magnae orbis partis factus est dominus, Virtute duce, comite Fortuna.

Dialectici similes Aeneae.

Atque o utinam Mercurius ego essem nostris Aeneis, ut relicta infirma, incantatriceque Dialectica, ad naturam se conuerterent: fierent forsitan multi orbis domini. At ipsi nunc adhuc coeci perpetuo magis se illaqueunt, ipsimet sibi laqueos parantes tot, ut nunquam legendi finem facias: quemadmodum nec ipsi unquam scribendi finem faciunt, noua quotidie adaperta ruina: simili veteris alicuius aedificii, lapsumque minantis ratione, aut in arena, instabilique loco, et ex fragili materia conditi, cui perpetuo supponendi postes, admouendi lapides, calx, similiaque, perpetuo eo hinc inde dehiscente.

25 Sic continuo labante syllogistica doctrina, (qua nullo modo consistere potest, friuola, et inanis) continuo etiam laborant eius incolae, et artifices, ut ruinam impediunt. Atque haec docent ad se venientes iuuenes: his confundunt eorum ingenia primum: his eos exercent. Res autem quaerat quicumque velit.

Syllogistica doctrina continuo labitur.

30 Sicque per manus currit haec pernicietas ab uno ad alium, ita ut tota vita nil scias. Sed dices forsitan: quid ergo, visne imperatoris modo quaecumque dixeris rata esse sine ratione, et probatione, quod alienum iudicant omnes? Nec id volo: sed ostendam postea quomodo ratione, probationeque alia meliori, quam hac syllogistica uti possis. Iuuenis ergo noster, quem ad scientiam promouebamus, in his difficultatibus quid faciat? Iisdem se inuoluere, ut et ante eum praeceptores eius facere, id ipsumque eum docent: et ipse credit. Quid enim, non credat artificem qui ad discendam artem ad eum venit? Ergo qualis ille, talis hic: inscius ille, et hic quoque. Iam difficile admodum est semel ebibitum errorem vomere.

In libro, Modi sciendi, docebitur quomodo quid discutatur sine syllogistica doctrina.

Difficile est semel ebibitum errorem vomere.

40 Suppone tamen hunc iudicio fretum suo: et postquam sub his longo tempore eorum didicerit scientiam, videritque dissensiones in opinionibus, sententiam ferre velle: quod ut rarum admodum inuentu, sic et scire cupienti utilissimum, et omnino necessarium. Quantum id periculi habeat, antea ostendimus. Nunc vero quantum difficultatis. Si recte ipse iudicaturus sit, res de quibus inter eos lis est optime consideret oportet: quod pauci

Qui recte iudicare vult, res contempletur.

Quorundam ineptia.

faciunt. Pauci proinde sunt, qui quae proferunt intelligant: qui tamen volumina implent aliorum laboribus: componunt authores, quos ipsi non intelligunt, proinde et saepe male: iudicant de eorum controuersiis, et id quoque male. Intenti enim solum authoribus dissidentibus, ab allisque mutuato hinc inde auxilio, ut utentes Arist. testimonio, et aliorum, ex horum dogma-

Non quia aliquis dixerit verum id est.

tibus alia inferentes, et ex his alia: sic contra hunc vel illum sententiam proferunt: non ostendentes, sic rem se habere: sed sic videri Arist. sic illi, sic huic, sic colligi ex hoc theoremate, illoque. Quae omnia forsitan magis dubia sunt eo, de quo quaestio est. Sic ipsi dum iudicium ferre stulte conantur de aliis, iudicandi ipsimet veniunt, imo et codemnandi. Quid enim ad rem, quod hoc ille, vel hic dixerit? An propterea verum est? Non fieri potest. Omnium enim rerum principia essent athomi, aer, aqua, ignis, terra, materia, forma, priuatio, chaos, lis, amicitia, magnum, paruum, aether, unum, numerus: quae omnia a diuersis rerum principia iudicantur. Ergo verum dixit, non qui quod alter dixerit, sed qui quod res est dixit. Cur ergo nobis tam obstinate hunc, illumve obiiciunt, quem negasse impium, haereticumque, ut ipsi dicunt, sit? Atque et ille ipse dixit, (quod fatui isti auctori ductores non aduertunt, aut saltem fingunt se non aduertisse). Non propterea quod quis affirmarit, vel negarit, sed quia in re sic, vel sic sit, propositio vera vel falsa est. Idem enim ipse olim expertus est in similibus fatuis, cum Platoni aduersaretur, quod nos in his, cum illi, et aliis. Quibus tamen responsum satis duxit hoc, quod amicus erat Plato, sed magis amica veritas. Et alibi, *Authoritas*, inquit, ab extra est parum habens momenti. Sed video quid ignaros hos tam obseruantes in praepceptorem suum faciat. Nil sciunt extra ipsum, omnia in isto, omnia ab isto: in re nihil vident. Proinde non mirum, si, cum non habeant aliud, quo vel asserant quod volunt, vel destruant quod tu vis, non mirum inquam, si stomachentur simplici, negatione victi. Docti autem cum res in promptu habeant, quas negare non possunt ignari: nisi velint experiri an calidus sit ignis, si negent: non egent autoritatibus. Res ergo contemplari oportet ei, qui aliquid scire velit, iuuenique proinde nostro. Sed an hoc facile? Heu!

Verum dixit qui ut res habet, dixit. Arist.

In Topicis.

Quid Dialecticos in Arist. obseruantes facit.

Nullibi tantus labor: Nullibi tanta ambiguitas: nullibi tam pauca scientia. Vidisti iam antea quanta in rebus diuersitas, quanta mutatio, quantam denique scire cupienti pariant difficultatem, inaccessumque videbisque clarius ubi res ipsas examinare aggressi fuerimus. Nunc vero persequamur impedimenta ex parte discentis: sicque huius libelli finem faciemus. Duo sunt inueniendae veritatis media miseris humanis: quandoquidem res per se scire non possunt, quas si intelligere, ut deberent, possent, nulli alio indigerent medio: sed cum hoc nequeant, adiumenta ignorantiae suae adinuenere: quibus propterea nil magis sciunt, perfecte saltem, sed aliquid percipiunt, discutuntque. Ea vero sunt experimentum, iudiciumque. Quorum neutrum sine alio stare recte potest: quorumque utrumque quomodo habendum, adhibendumque sit, in libello huic proximo, quem indies parturimus, latius declarabimus. Interim vide ex hoc Nihil sciri. Experimentum fallax ubique, difficileque est: quod etsi perfecte habeatur, solum quid extrinsece fiat, ostendit: naturas

Docti non egent autoritatibus.

In rebus contemplandis multus labor.

Duo inueniendae veritatis media.

Experimentum sine iudicio stare nequit.

Experimentum ubique fallax.

45

autem rerum nullo modo. Iudicium autem super ea, quae experimento
comperta sunt, fit: quod proinde et de externis solum utcumque fieri potest,
et id adhuc male: naturas autem rerum ex coniectura tantum: quas quia ab
experimento non habuit, nec ipsum quoque adipiscitur, sed quandoque con-
5 trarium aestimat. Unde ergo scientia? Ex his nulla.

At non sunt alia. Atque nec haec perfecta habere potest iuuenis noster.
Nam, (ut omittam multa recte habendi experimenti impedimenta) quot expe-
rimenta habere potest iuuenis? Sat pauca. Quomodo ergo super pauca
recte iudicium ferat? Nullo modo. Plura enim vidisse oportet, ante quam
10 recte quis iudicet: imo omnia, ut initio dicebamus: quando et omnia se inui-
cem tenent, nullumque sine alio stare possit. Quod in causa est, ut qui,
hodie id opinabatur, mane aliud iudicet: imo et quod nunquam putarat,
fateatur. Quis enim ante cognitum magnetem, torpedinem, echeneidem,
talem illis vim tribuisset? Omnem attractionem dicebas a calido, a sicco,
15 a vacuo, aut melius ob eius metum. Quid de illis? Quid de electro? An a
quolibet horum? An putasses unquam venenum veneno additum hominem
non interfecturum, imo potius liberaturum? Minime quidem, qui forsan
ante experimentum asserebas, Quod unum efficit, melius idem duo. Probat
autem contrarium atrox apud Ausonium uxor: quae virum veneno tollere
20 conata, ut mortem citius acceleraret, praeparatae potioni hydrargirum admis-
cuit: quo a morte liber ille euasit. Teriaca etiam, et mithridatium ex venenis
post experimentum composita, venenis obsistunt omnibus. Quis credidisset
cicutam vino admixtam citius enecare, biliososque et calidos homines promp-
tius quam frigidos? Videbatur enim rationabile, ut a contraria qualitate
25 potius impediretur eius actio. At contrarium experimento apparet. Mes-
siores etiam apud Gal. pie facturos se credebant, si vinum cui praefocata
vipera fuerat, bibendum darent misero elephantico, e vita ea ratione ablatu-
ros eum existimantes: quo contra (mirum) ille a tam saevo morbo liber euasit.
Ancilla etiam elephantici domini, qui eam deperibat, initum exhorrens, ei
30 vinum vipera infectum obtulit, ut interficeret: quod vice versa sanitatem ei
conciliauit. Dixissesne tu? Minime. Multa ergo experientia et doctum,
et prudentem hominem facit. Inde fit ut senes doctiores sint, saltem ratione
experimenti: rebusque humanis propterea gerendis accomodatioribus iuueni-
bus: a pluribusque ea ratione gentibus maximo in honore habiti. Quibus,
35 si etiam bonum adsit iudicium, merito committi potest reipub. administratio.
Ut ergo huic obuiant incommodo homines, scilicet defectui experimenti,
adinuenerunt scribendi rationem: ut quae hic, illeue expertus sit tota vita,
et variis locis, breui tempore alter discat. Sicque consultum est nostri sae-
culi hominibus, qui plurium vitas, acta, inuenta, expertaque pauca mora
40 perlegentes, aliquid de suo insuper addunt: hisque alii: tum et de dubiis iudicium
proferunt: itaque augetur ars: posterioresque hac ratione comparantur puero
in collo Gigantis existenti: nec immerito. Sed ut haec via ad humanas res
gerendas aliquid emolumenti videtur habere: nil tamen magis scientias iuuat.

Nam (ut omittam, libros non perpetuos esse, sicut nec et alias res, ut
45 qui omnino extirpentur bello, igne, incuria, nouitate aliarum opinionum,

Iuuenis perfectum ex-
perimentum et iu-
diciam habere non
potest.

Ideo iuuenem sapien-
tem difficile est
inuenire. Empe-
docl. et Xenoph. di-
cebant apud Laert.
lib. 9.

Experimentum plura
praeter spem fate-
ri cogit.

Non omnis attractio a
calido, sicco, va-
cuo.

Quod unum efficit, me-
lius idem duo.

Cicuta vino admixta
citius enecat, et
calidos homines
citius frigidis.

Gal. 3 simpli. et Plut.
quomodo amicum
ab adulateore dis-
cernas.

Lib. de subfigurat.

Empirica.

Gal. ibidem

Multa experientia doc-
tum et prudentem
hominem facit.

Senes apti reipub. gu-
bernandae.

Scripturae utilitas.

Nonissimi sunt fan-
quam pueri in collo
Gigantis.

Libri nil scientiam
iuuant.

tempore denique, et obliuione absumpti). Sequitur statim tota difficultas, quam supra in scribentibus ostendimus. Confusi, breues, prolixi, totque, ut si centena millium centum viueres annorum, non sufficerent legendis omnibus: quique in pluribus mentiantur, saepissime gloriae causa, aut fulciendae opinionis. Statimque sequitur de intelligendis eis quaestio, et quas nunc 5 retulimus omnes. Ita ut dum aliquid scire quaerimus, ad homines conuersi, et eorum scripta, naturam dimittimus, insipientesque simus. Sed ponamus experta ab illis vere referri. Quid prodest mihi, alterum haec, aut illa expertum fuisse, nisi haec eadem ego ipse experiar? Fidem parient mihi illa, non scientiam. Proinde et maior literatorum numerus his temporibus fidelis 10 quidem est, non sciens: quippe qui ex libris quidquid habent hauriant, non adhibito iudicio, rerumque experimento, ut decet: sed creditis his quae scripta inuenit, hisque suppositis, aliis atque aliis illatis, male iacto fundamento. Iuuenem ergo nostrum, si aliquid scire velit, perpetuo studere expedit, legere ea quae ab omnibus dicta sunt, conferre experimento cum rebus usque ad extre- 15 mum vitae terminum. Quo vitae genere quid miserius? Quid infoelicus? At quid dixi vitae genus? imo mortis genus est: ut superius dicebam. Quem ergo vis tam calamitosae vitae se submittere? Sunt tamen aliqui. Ex quibus sit iuuenis noster unus. Hic quidem etsi optime constitutus perfecta fruatur sanitate, statim marcescet: consumptisque studendo corporis viribus, pluri- 20 bus conflictabitur morbis, aut morborum affectionibus, grauedine, destillatione, arthritide, ventriculi imbecillitate, unde cruditates, deiecta appetentia, lenteria, obstructions, praecipue lienis. Quid non patitur qui studiis incumbit? Moritur intempestiue tandem. Haec autem mentem perturbant, affecta eius praecipua sede, cerebro scilicet: sive id per se primo, siue ab alio 25 accidat. Quod etsi his omnibus liberum demus iuuenem nostrum: tamen melancholicus tandem fiet, quod quotidiana ostendit experientia. An hi omnes recte iudicare possunt? Non videtur. Bonus enim iudex omni affectione carere debet.

Sed etsi omnibus hic carere demus iuuenem nostrum nunc, et in pos- 30 terum, (quod vix fieri posse existimo) an propterea aliquid sciet? Minime quidem. Nam et in eo continua mutatio est, quemadmodum et in omnibus aliis rebus. Illa vero praecipua, aetatis scilicet: quum multum differat, iuuenis a perfecto viro, hic a sene: et in quoque horum magna sit etiam differentia principii, medii, finisque. Qui nunc iuuenis hoc iudicat, verumque 35 credit, modicum vir reuocat, probatque: quod idem forsitan cum senex est iterum tenet, et tuetur: alias aliter, sibi nunquam constans. Nec ullus est qui si nunc opus aliquod edat, postea palinodiam non recantet, fateaturque, si probus est, se deceptum fuisse cum iuuenis esset. Qui autem hoc nollunt propter ignominiam, etsi videant falsum asseruisse, vel forsitan non videntes, 40 sui amore obfuscati, pertinaciter id defendunt, nihilque non explorant, ut se ab ignorantia, aut falsitatis nota vindicent, maximo scientiarum incommodo: praecipue si hi subtiles sint. Nec est aliquis qui, si opus emittere in lucem non velit tam cito, illius monito qui in nouem annos asseruare iubet, etsi centum annis integris corrigat, non semper aliquid addat, demat, mutet 45

Nil ad scientiam nostram prosunt experta ab aliis.

Maior litteratorum numerus fidelis est.

Studium morbi sequuntur, et intempestiua mors.

Qui studet melancholicus tandem fit.

Bonus iudex omni affectione carere debet.

Quotidie sententiam mutamus.

Pertinacia scientiis inimicissima.

innouetque: sic in aeternum facturus, si in aeternum ipse quoque viueret. Unde tanta varietas et inconstantia? Ab ignorantia sane. Namque si perfecte ipsi sciremus, quae semel scribimus, nil postea esset immutandum. Qua ergo aetate melius ille iudicat? Dices, in senectute. At rationabilius videtur in statu, in quo vigent omnia, quam in senectute, in qua languent omnia, quaeque infantiae comparatur: unde illud, Maledicti pueri centum annorum. Senesque propterea delirare communi dicuntur sermone. Quid dices? Nec ipsemet scit quando verum dicat, quum modo hoc, modo illud: Utrobique tamen sibi credi velit. Praeter has autem corporis mutationes, impediunt etiam veritatis cognitionem animi affectiones. Diximus iam supra in doctore. In discipulo non minus existimandum est.

Amor, odium, inuidia, et reliqua quae ibi numerauimus, obstant quominus bene iudicet. Quis autem est tam sui iuris, qui aliquo illorum non teneatur? Nullus. Quod si reliqua omnia euadat, illud minime euadet saltem, sui scilicet amorem. Quis enim est qui non credat se verum dixisse, difficultatis nodum inuenisse, imo et rem optime intelligere? Ut omittam, quod quisque reliquis doctiorem se, acutiorem, perspicacitorem, prudentiorem, sapientiorem denique existimat. An vere? Nemo, vulgus ait, rectus iudex est in propria causa. Quilibet autem propriam agit causam, dum vel verbo, vel scripto aliquid asserit. Nil ergo scimus. Sed do, (impossibile) omnibus his carere iudicem nostrum. Nil magis sciet in posterum: quanquam communi feratur sententia, perpetuo doctiores nos euadere. Contrarium enim omnino accidit iis, qui perfecte res cognoscere student. Ego antequam res considerare coepissem, doctior mihi videbar esse. Quae enim a praeceptoribus meis acceperam, firme tenebam, perfecteque me scire credebam, nil aliud scire esse putans, quam plura vidisse, audisse, memoriaque tenuisse. Iuxta hoc dictum hunc, vel illum iudicabam, ut et alii: totum proinde me, ut et alios facere videbam, huic scientiae generi deuouebam, in hoc totus laborabam. Ut vero ad res me conuerti, tunc reiecta in totum priore fide, potius quam scientia, eas examinare coepi, ac si unquam a quopiam dictum aliquid fuisset: quamque antea scire mihi videbar, tam tunc ignorare, (contrario atque ille modo, qui usque ad virilitatem omnia se ignorare dicebat, post hanc autem omnia scire) et in dies magis: eoque usque res ducta est, ut nil sciri videam, vel sciri posse sperem: quoque magis rem contemplor, magis dubito.

Quid enim non dubitabo si naturas rerum percipere, nosseque non possim? a quibus vera scientia esse debet. Etenim videre magnetem facile est: sed quid is est? cur trahit ferrum? Hoc esset scire, si nosse possemus. Tamen qui magis scientes se dicunt, ab occulta proprietate id fieri respondent, idque scire esse: cum contra vere nescire sit. Quid enim differt si dicas, hoc fit mihi occulta proprietate, aut, hoc nescio a quo, aut quomodo fiat? Sic de pluribus allis, quae minutim suo loco videbis. Quod si addas dubitationi de attractione ferri, illam, quomodo tactum ferrum ab eodem magnete secundum partem eam lapidis, quae Septentrionem respiciebat in natali suo, Septentrionem versus semper vertatur: (quod nobis parua nauicula universam

Ignorantia saepe cogit opinionem mutare.

Qua aetate melius iudicamus.

Animi pathemata veritatis cognitionem impediunt.

Nullus est qui aliqua affectione animi non teneatur.

Quisque se doctum putat.

Nullus rectus iudex in propria re.

Heracliti. vide Laert. lib. 9. de vit. Philosoph.

Dicere a proprietate occulta aliquid fieri, est ignorantiam detegere.

Magnes nauigationem dirigit.

circuire terram, certissimoque euentu inter medios fluctus cognoscere V B I quod occupamus, portusque infallibili utilitate, utilique infallibilitate legere monstrauit) ad eamque magnetis partem, a qua tactum fuit, semper deuoluatur: contrariam autem fugiat. Quomodo non solum anulum unum, aut acum unam trahat, sed vis etiam per anillos, et acus transmissa usque ad plures diffundatur, quos omnes in aere suspendat. Si denique, quare inunctus alio omnino langueat, trahendique vim amittat: cogaris cedere manus. Quod doctissimus quidam ex recensioribus facit etiam inuitus: inscitiam nostram, non solum ubi de hoc agit magnete, sed et pluries alibi merito accusans. Iudex itaque noster quid hic agat, etsi per centenos centum viuat annos? pauca experietur, illaque male: peius iudicabit de his: nil omnino sciet. Sed etsi plura videret, non tamen omnia posset, quod necesse est vere scienti. Illaque etiam plura in dubium veniret an optime expertus esset. Si enim consulat alios de iisdem rebus authores disserentes, aliud atque aliud expertos inueniet: quodque hic se expertum dicit, alter impossibile esse contendit, illumque in experientia deceptum esse pluribus rationibus hinc inde petitis ostendere conatur. Sic quomodo recte de obscuris iudicabit, iisque quae sensu nullo modo captari possunt, qui de his quae sensui obiiciuntur, aut per eum cognosci debent, dubius est? Quod si extra authores ad populum accedas, mirum quanta varietas: nusquam concordia: omnino aduersantur in pluribus iis quae in scientiis traduntur. Sed, dices, hos ignaros esse, res non perpendere, neque posse, crassos scilicet. At communiter dicitur, Vox populi, vox Dei: difficileque est intelligere, totum populum decipi: Philosophum unum verum dicere: praecipue si de rebus quae in experientia potius consistunt, quam iudicio, quaestio sit. Plura siquidem sunt in quibus illis credendum est ut in agricultura, nauigatione, mercimoniis aliunde, aduectis: cuilibet denique in arte sua excellenti. Nam et illud communi fertur voce, Doctior est quilibet, ignarus licet, in arte sua, quam sapiens in aliena.

Si ergo iudicium ferre velis inter hos, Philosophosque, cum videas difficultates quae ab utrorumque opinionibus sequantur, noui quid excogitabis (quod communiter fit: nouarum enim rerum cupidi sumus) idque omnino verum esse asseres, alia omnia falsa. Alius identidem idem facit: sicque fere omnes. Quis verum dixit? Te senem iam, dices, expertumque pluries. At ut quidem fatear paucos esse qui rem attingant, sic illud quoque durum videtur, tantam multitudinem decipi, te solum verum dicere. Quid enim tu supra alios habes? Insuper, quae longo tempore a pluribus habita sunt, confirmataque, maius in veritate videntur habere fundamentum, quam quae tu nunc profers noua. Et tamen, dices, plures sunt errores qui longo durante tempore incogniti. Verum. At ego contra: plura sunt vera longo tempore cognita quae tandem occultantur: illis scilicet erroribus in medium adductis, adauctisque. Quid dicemus de opinione tua noua? utrumque esse potest. Quod illud? Nescimus. Quod si dicas antiquam esse etiam opinionem tuam, eo dicto, quod Nihil dictum quin dictum prius: ostendasque veteres aliquos ante te idem quod tu nunc dixisse: qui errorem tuetur idem dicet.

Scalig.

Doctores etiam circa
experimenta dis-
sentiant.Vulgus et plurimum
doctoribus aduer-
satur.

Vox populi, vox Dei.

Doctior est quilibet in
arte sua, quocum-
que sapiente in
aliena.

Noua appetimus.

Pauci sunt qui verum
tangant.Quae diu usitata sunt,
magnum in veritate
videntur funda-
mentum habere.Nil dictum quin dictum
prius.

Nulla enim est tam stulta opinio, quae fautores non habeat. Haec omnia contra me etiam pugnant, qui, nil sciri, probare contendo: cum nunc omnes alii aliter opinentur. Sunt tamen nihilominus pro me: cum ex hoc manifeste colligatur, nil sciri. Scientia enim per te certa, infallibilis, aeternaque, esse debet. Quid ergo iudicabit de his miser senex, quantumcumque eum expertum fingas? Nil certi. Atque hucusque definitionis nostrae partes duae explanatae videntur, res scilicet, et cognoscens. Erat autem alia, perfecte. Nec enim quaelibet cognitio scientia est: nisi velis omnes scientes esse, tam doctos, quam indoctos, et belluas etiam. Et quod perfecta esse debeat cognitio scientia, nulli dubium: quae autem illa sit, ubi, et in quo, maximum. Sicut et alia, hoc etiam ignoratur. Forsan nulibi est: et hoc magis rationale. Diximus partim supra: Perfecta cognitio perfectum requirit cognoscentem, debiteque dispositam rem cognoscendam: quae duo nusquam vidi. Si vidisti tu, scribe mihi. Nec hoc solum: sed an videris perfectum quid in natura.

Nulla est adeo stulta opinio quae fautores non habeat.

Illud autem requiri vidisti iam supra, nec proinde necesse est hic repetere. Hicque videtur exposita definitio nostra, subindeque ostensum, quod nihil scitur. Reliquas huius rei probationes latius videbis in processu operum nostrorum, ubi id semper obiter monstrabimus: siquidem iam se extendisse plus satis videtur oratio, cui propterea finem demus. Ergo vidisti difficultates quae scientiam nobis adimunt. Scio, plura forsitan non placebunt ex his quae hic dixi: sed nec, dices, demonstraui nil sciri. Saltem quantum potui clare, fideliter, et vere, quid sentirem exposui. Nec enim quod in aliis ego damno, ipse committere volui: ut rationibus a longe, petitis, obscurioribus, et magis forsitan quaesito dubiis intentum probarem. Mihi namque in animo est firmam, et facilem quantum possim scientiam fundare: non vero chimaeris et fictionibus a rei veritate alienis, quaeque ad ostendendam solum scribentis ingenii subtilitatem, non ad docendas res comparatae sunt, plenam. Nam nec mihi desunt subtilitates, ingeniosaque figmenta, quemadmodum et aliis: et si his contentus esset animus, plures illis habeo. Sed cum hae a rebus multum separentur, remoueanturque, animum potius decipiunt, quam informant, et in ficta a veris transferunt. Hoc ego non scientiam voco: sed imposturam, somnium, simile his quae ab agyrtis et circulatoribus fiunt. Tuum nunc erit iudicare de his: quaeque bona videbuntur, amico corde excipere: quae secus, non hostiliter lacerare: impium enim esset prodesse conanti plagas infligere. Exerce te. Si aliquid scis, doce me: gratias enim habebo tibi plures. Interim nos ad res examinandas accingentes, an aliquid sciatur, et quomodo, libello alio praeponemus: quo methodum sciendi, quantum fragilitas humana patitur, exponemus. VALE.

In natura nil perfectum.

QUAE DOCENTUR NON PLUS HABENT VIRIUM
QUAM AB EO QUI DOCETUR ACCIPIUNT.

QUID?

Finis.